

STRAH I TREPET

*Amélie
Nothomb*

NAGRADA FRANCUSKE AKADEMJE ZA NAJBOLJI ROMAN 1999. DOORNE

AMELIE NOTHOMB
Strah i trepet

Strah i trepet ponešto je autobiografsko djelo. Bavi se autoričnim kratkim boravkom u Japanu nakon što je diplomirala filologiju. Roman je pisan u prvom licu, naratorkino ime je Amelie, a sama Nothombova je izjavila da ovaj roman od nje nije zahtijevao ni trunku mašte i da je sve u njemu stoprocentna istina. Naratorka, mlada žena s fakultetskom diplomom, dolazi, dakle, u Japan i zapošljava se u gigantsku kompaniju Yumimoto. Dobiva posao kao prevoditeljka službenih dopisa, no njezina će je karijerna dekadencija gotovo volšebno na kraju dovesti do mjesta čistačice toaleta. Na kraju romana naratorka je sretna što može napustiti Japan.

Fantastični splet bizarnih okolnosti otkriva pravo lice Japana, naročito neveseo položaj žene u Japanu. Nothombova je maestralno prikazala tu golemu kulturološku razliku istoka i zapada, Japana i Evrope. Među likovima romana naročito se ističe gospođica Fubuki Mori, koju Nothombova otkriva kao nekakvu arhetipsku Japanku, a Japanka je - po Nothombovoj - vrijedna divljenja zato što ne pribjegava samoubojstvu.

Gospodin Haneda bijaše nadređen gospodinu Omochiju, koji bijaše nadređen gospodinu Saitu, koji bijaše nadređen gospođici Mori, koja pak bijaše nadređena meni. A ja, ja nisam bila nadređena nikome.

Sve bi se to moglo izreći i drugim redoslijedom. Ja sam naredbe primala od gospođice Mori, koja je izvršavala naredbe gospodina Saita, i tako redom, s napomenom da su naredbe mogle preskakati stube u silaznoj putanji hijerarhijske ljestvice. Meni su, dakle, u kompaniji Yumimoto zapovijedali svi.

Dizalo me je 8. siječnja 1990. godine ispljunulo na posljednjem katu Yumimotove zgrade. Prozor koji se nalazio na dnu hodnika usisao me je kao što hi me usisalo razbijeno okno na trupu zrakoplova. Daleko je, veoma daleko iza prozora ležao igrati toliko daleko da sam počela sumnjati jesam li ikad ondje kročila.

Pri dolasku nisam ni pomislila da bih se trebala javiti na recepciji. Iskreno govoreći, u mojoj glavi tad nije bilo nikakvih misli, samo opčinjenost prazninom i ogromnim staklenim zidom.

Naposljetku je promukao glas iza mojih leđa izgovorio moje ime. Okrenula sam se. Nizak, mršav i ružan čovjek, star približno pedeset godina nezadovoljno me je promatrao.

- Zašto niste svoj dolazak prijavili službenici na recepciji? - upita me.

Nisam uspjela pronaći pametan odgovor, pa ni ne odgovorili. Samo sam prignula glavu i ramena, došavši do zaključka kako sam u posljednjih deset minuta, premda nisam izgovorila ni riječ, uspjela ostaviti loš dojam, i to baš prvog radnog dana u kompaniji Yumimoto.

Čovjek mi reče da se zove gospodin Saito. On me je proveo kroz bezbroj ogromnih ureda, u kojima me predstavljao gomilama ljudi, čija sam imena zaboravljala čim bi ih oni izrekli. Nakon toga me odveo u ured njemu nadređenog gospodina Omochija koji je bio ogroman i strašan što je bio dokaz njegove funkcije dopredsjednika kompanije.

Poslije mi je pokazao jedna zatvorena vrata i svečanim me glasom izvijestio da se iza njih nalazi gospodin Haneda, direktor. Bilo je jasno da se ni u snu nisam smjela nadati susretu s dotičnim.

Naposljetku me je odveo do ureda ogromnih razmjera u kojem je radilo četrdesetak osoba. Ondje mi je pokazao moje radno mjesto, smješteno točno sučelice radnom mjestu meni izravno nadređene osobe, gospođice Mori. Ona je tad još bila na sastanku, no trebala mi se pridružiti početkom poslijepodneva. Gospodin Saito me je kratko predstavio prisutnima. Zatim me upita volim li izazove. Bilo je očigledno kako mi nije u interesu uputiti negativan odgovor.

- Da - reko.

Bila je to moja prva riječ izgovorena u kompaniji. Moje su jedine reakcije sve do tog tre-nutka bile nakloni glavom.

'Izazov' što mi ga je ponudio gospodin Saito bio je u tome da u njegovo ime prihvatim poziv izvjesnog gospodina Adama Johnsona, koji ga je pozvao da sljedeće nedjelje s njim odigra partiju golfa. I ja sam tom gospodinu trebala napisati pismo na engleskom jeziku, kako bih mu to i najavila.

- Tko je Adam Johnson? - bila sam dovoljno glupa da pitam.

Moj nadređeni ogorčeno uzdahne i ne odgovori mi. Je li moja neobaviještenost o Adamu Johnsonu bila nepojmljiva, ili je moje pitanje bilo indiskretno? Nikad nisam saznala, kao što nikad nisam doznala ni tko je gospodin Johnson.

Zadatak mi se učinio jednostavnim. Sjela sam za stol i napisala srdačno pismo: gospodina Saita veseli pomisao da će sljedeće nedjelje igrati golf s gospodinom Johnsonom, kojem upućuje prijateljske pozdrave. Oduševljena sam napisala pismo mom nadređenom.

Gospodin Saito pročita moj list, ispusti prigušen krik prezira i pokida ga:

- Počnite ispočetka.

Pomislila sam kako sam iskazala odveć ljubaznosti i prisnosti prema gospodinu Johnsonu, pa sam napisala novi tekst, hladan i odmjeren: gospodin Saito je razmotrio prijedlog gospodina Johnsona te će u skladu s njegovim željama s njim igrati golf.

Moj nadređeni pročita moj uradak, ispusti prigušen krik prezira i pokida ga:

- Počnite ispočetka.

Poželjeh ga upitati u čemu griješim, no bilo je očigledno da moj nadređeni neće dopustiti pitanja, što je i dokazao svojom reakcijom kad sam mu postavila pitanje o primatelju pisma.

Trebala sam, dakle, sama otkriti savršeni ton kojim bih se obratila misterioznom gospodinu Adamu Johnsonu.

Sljedećih sam nekoliko sati provela pišući poruke tom igraču golfa. Gospodin Saito je mojoj produkciji davao ritam kidajući pisma s uvijek istim krikom, koji je za njega zacijelo bio neka vrsta refrena. Nakon svakog kidan ja bila sam prisiljena tražiti novu formulu.

U toj je vježbi, koja nije bila bez draži, bilo nečeg nalik onom: 'Lijepa markizo, zbog vaših ću lijepih očiju umrijeti od ljubavi.' Istraživala sam sve moguće gramatičke kategorije, permutirajući ih: 'A što kad bi Adam Johnson postalo glagol, sljedeća nedjelja subjekt, igrač golfa dodatak objektu, a gospodin Saito prilog? Sljedeća nedjelja sa zadovoljstvom prihvaća Adamjohnsonirati igrača golfa gospodinsaitovski! Kakve li šake u oko za Aristotela!'

Već sam se počela zabavljati, kad me moj nadređeni prekine. On iskida ni sama ne znam koju verziju pisma i izvijesti me da je gospođica Mori stigla u ured.

- S njom ćete raditi tijekom današnjeg poslijepodneva. U međuvremenu ćete mi donijeti kavu.

Već je bilo četrnaest sati. Moje su me epistolarnе vježbe bile do te mjere zaokupile, da nisam ni pomišljala na predah.

Odložih šalicu kave na uredski stol gospodina Saita i okrenuh se. Prilazila mi je visoka i vitka djevojka nalik luku.

Svaki put kad pomislim na Fubuki, pred očima mi je japanski luk, veći od odrasla čovjeka. Upravo sam zbog nje kompaniji nadjenula ime 'Yumimoto', što u prijevodu znači 'stvari vezane uz luk'.

I čim vidim luk, sjetim se Fubuki, stasom više od odrasla muškarca.

- Gospođica Mori?

- Zovite me Fubuki.

Nakon toga više nisam ni slušala što mi govori. Gospođica Mori bijaše visoka najmanje stotinu osamdeset centimetara, što je visina koju rijetko koji japanski muškarac uspije dosegnuti. Bila je vitka i predivno graciozna, usprkos japanskoj ukočenosti kojoj se bila prisiljena podrediti. No, ono zbog čega ostadoh okamenjena bijaše blistava ljepota njezina lica.

Ona je govorila i ja sam slušala zvuk njezina mekog i pametnog glasa. Pokazivala mi je spise, objašnjavala o čemu je u njima riječ,

smiješila se. Ni sama tad nisam bila svjesna činjenice da ju uopće ne slušam.

Poslije toga mi je predložila da proučim dokumente što ih je položila na moj radni stol, koji je bio smješten sučelice njezinu. Potom je sjela i počela raditi. Pokorno sam počela prelistavati papire koje mi je ostavila na razmatranje. Radilo se o pravilnicima i brojčanim podacima.

Prizor njezina lica, udaljenog samo dva metra od mene, bio je čaroban. Pogleda oborenog nad brojkama, ona nije mogla vidjeti da ju promatrani. Imala je najljepši nos na svijetu, japanski nos, neponovljiv nos delikatnih nosnica, prepoznatljivih među tisućama drugih. Nemaju svi Japanci takav nos. No, ako netko ima upravo takav nos, to znači da je japanskog podrijetla. Da je Kleopatra kojim slučajem imala takav nos, njime bi izmijenila cjelokupnu planetarnu geografiju.

Navečer sam zlurado pomislila kako mi nijedna od kvaliteta zbog kojih sam se zaposlila nije bila od koristi. Naposljetku, ono što sam željela bilo je raditi u japanskoj tvrtki. To sam i postigla.

Imala sam osjećaj da je dan odlično prošao. Sljedeći su dani samo potvrdili taj dojam.

Još mi uvijek nije bilo jasno koja je moja uloga u toj tvrtki; bilo mi je to nevažno. Činilo se da me gospodin Saito smatra groznom; to mi je bilo koš manje važno. Bila sam očarana svojom kolegicom. Njezino mi je prijateljstvo bilo više nego dostatan razlog da u kompaniji Yumimoto provedem deset sati dnevno.

Njezina put, istodobno bijela i bez sjaja, bijaše put o kojoj Tanazaki tako lijepo zbori. Fubuki je bila savršen primjer japanske ljepote, izuzmemo li zadivljujuću značajku njezine visine. Njezino je lice sličilo na 'karanfil starog Japana', simbol plemenite djevojke iz starih vremena. Postavljeno na tu ogromnu siluetu, ono je bilo predodređeno vladati svijetom.

Yumimoto bijaše jedna od najvećih kompanija na kugli zemaljskoj. Gospodin Haneda je vodio odjel za uvoz i izvoz koji je prodavao i kupovao sve što postoji na zemlji.

Yumimotov katalog uvoza i izvoza bio je titanska verzija Prevertova kataloga: od finskoga sira do singapurske sode, od kanadskih

optičkih vlakana i francuskih automobilskih guma do togoalske jute, ništa nije bilo zaboravljeno.

U Yumimotu novac je nadilazio ljudskog poimanje. Počevši od određene nakupine nula, iznosi napuštaju domenu brojki i ulaze u područje apstraktne umjetnosti. Pitala sam se postoji li u kompaniji ijedno živo biće koje se može radovati zaradi od sto milijuna jena, ili žaliti zbog gubitka istog iznosa.

Yummiotovi su uposlenici, nalik nulama, vrijednost dobivali tek iza drugih brojeva. Svi osmi mene, budući da ja nisam dostizala čak ni vrijednost nule.

Dani su prolazili, a ja i dalje nisam ničemu služila. Ta mi činjenica nije previše smetala. Imala sam osjećaj da sam zaboravljena, što nije bilo neugodno. Sjedeći za radnim stolom, čitala sam dokumente koje mi je Fubuki stavila na raspolaganje. Svi su bili fantastično nezanimljivi, osim onog na kojem se nalazio popis članova kompanije Yumimoto: tu su bila zapisana njihova prezimena, imena, datumi i mjesta rođenja te imena njihovih eventualnih bračnih partnera i njihove djece, zajedno s datumima njihova rođenja.

Po sebi, ti podaci uopće nisu bili dojmljivi. No, kad je čovjek gladan i korica mu se kruha čini primamljivom. Moj se mozak našao u stajnu iznemoglosti od nerada i taj mi se popis učinio sočnim poput žutog tiska. Iskreno govoreći, bio je to jedini papir koji sam shvaćala.

Kako bi drugi mislili da radim, odlučila sam popis naučiti napamet. Na njemu je bilo stotinjak imena. Ljudi s popisa većinom su bili vjenčani i očevi ili majke obitelji, što je mom poslu davalo dodatnu težinu.

Učila sam: moje se lice naizmjenično saginjalo nad gradivom i uspravljalo, kako bi u svojoj mračnoj komori ponavljala pročitano. Svaki put kad bih uspravila glavu, moj je pogled padao na Fubuki koja je sjedila nasuprot meni.

Gospodin Saito više nije od mene tražio da pišem pisma Adamu Johnsonu, ni bilo kom drugom. Nije od mene više ništa tražio, samo da mu donosim šalice kave.

Kad čovjek počinje raditi u nekoj japanskoj tvrtki, ništa nije normalnije nego započeti s ochakumi - 'funkcijom časnoga čaja'. Tu sam ulogu shvatila ozbiljno, budući da mi je samo ona i bila dodijeljena.

Vrlo sam brzo naučila navike svake pojedine osobe: crna kava za gospodina Saita u osam sati i trideset minuta. Za gospodina Unajija kava s mlijekom i dvije kocke šećera u deset sati. Čaša Cola Cole za gospodina Mizunoa svakih sat vremena. Engleski čaj s kapi mlijeka za gospodina Okulana u sedamnaest sati. Fubuki je pila šalicu zelenog čaja u devet sati, crnu kavu u podne, zeleni čaj u petnaest sati i posljednju crnu kavu u devetnaest sati. Svaki put bi mi zahvaljivala šarmantnom pristojnošću.

Ta je skromna uloga postala prvim uzrokom moje propasti.

Jednog mi je jutro gospodin Saito dao do znanja da će dopredsjednik u svome uredu primiti važnu delegaciju jedne prijateljske tvrtke:

- Kava za dvadeset osoba.

S velikim poslužavnikom ušla sam u ured gospodina Omochija i ponašala se više nego savršeno: svaku sam šalicu poslužila s naglašenom poniznošću, jednolično ponavljajući najprofinjenije formule lijepog ophođenja, spuštajući pogleda i klanjajući se. Da je za ochakumi kojim slučajem postojala medalja za zasluge, sigurna sam da bi mi bila dodijeljena.

Delegacija je otišla nekoliko sati poslije. Gromki je glas ogromnog Omochija zaurlao:

- Saito-san!

Ugledah gospodina Saita kako ustaje u skoku, postaje blijed i trči u dopredsjednikovu jazbinu. Iza zida je odjekivalo debeljkovo urlanje. Nije se moglo čuti što govori, no njegov glas nije zvučao dobroćudno.

Gospodin Saito se vratio izobličena lica. Prema njemu tad osjetih ludu plimu nježnosti, razmišljajući kako je tri puta lakši od svoj» napadača. U tom me trenutku pozva k sebi ljutit im glasom.

Išla sam za njim sve do jednog praznog ureda. On mi se zatim obrati, zamuckujući od bijesa:

- Duboko ste ozlojedili delegaciju nama prijateljske tvrtke! Poslužili ste kavu koristeći se izrazima koji daju naslutiti da savršeno govorite japanski jezik!

- Pa i ne govorim ga baš tako loše, Saito-san.

- Ušutite! Kojim se pravom branite? Gospodin Omochi je veoma ljut na vas. Na jutrošnjem ste sastanku stvorili odurnu atmosferu: kako bi

se naši partneri mogli osjećati sigurno uz bjelkinju koja razumije njihov jezik? Od ovog trenutka vi više ne govorite japanski.

Gledala sam ga širom otvorenih očiju:

- Molim?

- Vi više ne znate japanski. Jasno?

- Ali, Yumimoto me je uposlio upravo zahvaljujući mom poznavanju vašeg jezika!

- To me se ne tiče. Naređujem vam da više ne razumijete japanski.

- To nije moguće. Nitko ne može poštovati takvu naredbu.

- Uvijek postoji način da čovjek bude poslušan. To bi zapadni mozgovi trebali shvatiti. 'Tu smo dakle', pomislih prije no što ću mu odgovoriti.

- Japanski je mozak vjerojatno u stanju prisiliti se da zaboravi neki jezik. Zapadni mozak nije.

To se ekstravagantno obrazloženo gospodinu Saitu učinilo prihvatljivim.

- Ipak pokušajte. Barem pokušajte glumiti. Primio sam naredbu za vas. Jasno?

Njegov je glas bio suh i oštar.

Sigurno sam imala čudan izraz lica kad sam se vratila u ured, budući da mi je Fubuki udijelila jedan nježan i zabrinut pogled. Dugo sam ostala skrhana, ne znajući kako bih se trebala ponašati.

Dati otkaz u ovom slučaju bi bilo najlogičnije. Ipak, nisam se uspijevala odlučiti na taj korak. Nije tu bilo ničeg sramotnog u očima nekog Zapadnjaka; za Japanca je to značilo izgubiti čast. U kompaniji sam radila tek mjesec dana, a ugovor sam potpisala na godinu dana. Odlazak nakon tako kratkog vremena na mene bi bacio ljagu, i s njihova i s mog stajališta.

Tim više što nisam željela otići. Ipak sam se svojski trudila dobiti posao u toj tvrtki: proučavala sam tokijski poslovni jezik, položila ispite. Sigurno je da nikad nisam imala ambiciju postati junak međunarodne trgovine, no oduvijek sam željela živjeti u zemlji za koju sam gajila pravi kult od ranog djetinjstva.

Ostajem.

Bilo je, dakle, prijeko potrebno pronaći način kako poštivati naredbe gospodina Saita. Čeprkala sam po mozgu, tražeći geološki sloj namijenjen zaboravu: ima li u mojoj neuronskoj tvrđava ikakvih

tamnica? Na nesreću, u zdanju je bilo čvrstih i slabih točaka, kula promatračnica i napuklina, rovova s vodom i procjepa, no ničeg u što bi se mogao pokopati jezik kojim su se ljudi oko mene služili.

Budući da ga nisam mogla zaboraviti, jesam li barem mogla prikriti svoje znanje? Kad bi jezik bio šuma, bi li bilo moguće, iza francuskih bukvi, engleskih lipa, latinskih hrastova i grčkih maslina, sakriti nepregled japanskih cedrova, kriptomerija, kojima bi u tom slučaju ime odlično pristajalo?

Fubukino prezime Mori znači 'šuma'. Jesam li joj iz tog razloga uputila svoj očajni pogled? Zamijetih kako me i dalje upitno promatra.

Ona ustane i da mi znak da ju slijedim. U kuhinji se sručih na jednu od stolica.

- Što vam je rekao? - upita me.

Iznesoh joj sve što mi je ležalo na srcu. Glas mi je bio grčevit, bila sam na rubu suza. Nisam uspjela zadržati opasne riječi:

- Mrzim gospodina Saita! On je gad i kreten! Fubuki se blago nasmiješi:

- Ne, griješite.

- Naravno. Vi, vi ste dragi, vi ne vidite zlo.

No, kad mi netko da takvu naredbu, nije li on nužno...

- Smirite se. Naredba ne dolazi od njega. On je samo prenio upute gospodina Omochija. Nije imao izbora.

- U tom je slučaju gospodin Omochi jedan...

- Riječ je o posebnom čovjeku - prekine me ona. - Sto ćete? On je dopredsjednik. Ništa mi tu ne možemo.

- Mogla bih ići razgovarati s dopredsjednikom, gospodinom Hanedom. Kakav je on čovjek?

- Gospodin Haneda je osobit čovjek. Vrlo je inteligentan i dobar. Nažalost, ne dolazi u obzir da se idete njemu žaliti.

Bila je u pravu, i toga sam bila svjesna. Bilo bi neprihvatljivo izostaviti ma i jednu prečku u hijerarhijskoj ljestvici, a kamoli preskočiti ih toliko. Imala sam pravo obratiti se jedino izravno nadređenom, a to je bila gospođica Mori.

- Vi ste moje jedino utočište, Fubuki. Znani da ne možete za mene učiniti bogzna što, no ipak vam zahvaljujem. Pomaže mi vaša jednostavna ljudskost.

Ona se osmjehnu.

Upitah ju za ideogram njezina imena. Ona mi pokaže svoju posjetnicu. Promotrih je i uzviknuh:

- Snježna oluja! Fubuki znači 'Snježna oluja'! Predivno je tako se zvati.

- Rođena sam tijekom snježne oluje. Moji su roditelji u tome vidjeli znak.

Kroz glavu mi tada prođe popis uposlenih u tvrtki Yumimoto:

Fubuki, rođena u Naraji 18. siječnja... Ona je bila zimsko dijete. Iznenada zamislih snježnu oluju nad veličanstvenim gradom Nara, nad njegovim brojnim zvonnicima - nije li bilo posve normalno da se ta veličanstvena djevojka rodi na dan kad se ljepota neba sručila na ljepotu zemlje?

Pričala mi je o svom djetinjstvu u Kansaiju. Ja sam njoj pričala o svom, koje je počelo u istoj provinciji, nedaleko od Naraje, u selu Shukugawa, u blizini planine Kabuto. Oči su mi se punile suzama pri spomenu tih mitskih mjesta.

- Koliko sam sretna što smo obje djeca Kansaija! Ondje kuca srce starog Japana.

Ondje je također kucalo i moje srce od dana kada sam, kao petogodišnjakinja, napustila japanske planine i otišla u kineske pustinje. To prvo progonstvo je u meni ostavilo tako dubok trag, da sam smatrala kako sam u stanju sve prihvatiti samo da se ponovno sjedinim sa zemljom iz koje sam dugo vjerovala da potječem.

Kad smo se vratile našim radnim stolovima, koji su bili okrenuti jedan puma drugom, ja još uvijek nisam imala rješenje za moj problem. Nisam znala koje je moje mjesto u kompaniji Yumimoto. Ipak, osjećala sam veliko olakšanje, što sam bila kolegica Fubuki Mori.

Bila sam, dakle, prisiljena ponašati se kao da radim, a da pritom ne razumijem ni riječ onog što ljudi oko mene govore. Od tog sam dana posluživala brojne šalice čaja i kave, ne dajući pritom ni nagovještaj izraz i pristojnosti i ne odgovarajući na zahvale uposlenih. Ljudi nisu bili upoznati s najnovijim instrukcijama koje sam primila, pa ih je čudila činjenica da se umiljata bijela gejša pretvorila u neuljudnog šarana, kao kakva Yankee.

Ochakumi mi, nažalost, nije oduzimao previše vremena. Tada odlučih, ne tražeći ničije mišljenje, raznositi poštu.

Bilo je potrebno gurati ogromna metalna kolica kroz brojne divovske urede i svakome ponaosob uručiti namijenjena pisma. Taj mi je posao savršeno odgovarao. Ponajprije zato što su tu bile korisne moje lingvističke kompetencije, jer je većina adresa bila ispisana u ideogramima. Nisam skrivala znanje japanskoga kad bi gospodin Saito bio daleko od mene. Uz to sam otkrila kako nisam uzalud napamet učila popis uposlenika Yumimota: ne samo da sam bila u stanju identificirati i najbeznačajnije činovnike, nego sam koristila svoju ulogu i, ako bi se tako poklopilo, poželjela sretan rođendan njima, njihovim suprugama ili njihovu podmlatku.

Govorila bih im smiješeći se i uz duboki naklon: 'Evo vaše pošte, gospodine Shiranai. Sretan rođendan vašem malenom Yoshirou, kojemu su danas tri godine.'

Nakon toga bih uvijek bila počašćena zapanjenim pogledom.

Taj mi je posao oduzimao još više vremena, jer sam bila primorana krstariti cijelom kompanijom koja je zauzimala dva kata. Kolica su mi davali važnost, nisam se prestajala služiti dizalom. To mi se sviđalo, budući se tik uz mjesto na kojem bili ga čekala nalazio velik prozor. Tada bih igrala igru 'skok u vidik'. Prilijepila bih nos uz prozor i u mislima se bacala kroz njega, grad je bio daleko ispod mene: do mile sam volje mogla uživati u gomili stvari oko mene, prije no što bih se razbila o tlo.

Pronašla sam životni poziv. Moj je duh uživao u tom, tako jednostavnom, korisnom i humanom poslu, stvorenom za kontemplaciju. Bila bih sretna da sam ga mogla raditi cio život. Gospodin Saito me pozva u svoj ured. Imala sam pravo na zasluženi ukor: bila sam optužena za teški zločin samoinicijativnog djelovanja. Sama sam sebi bila dodijelila funkciju, ne pitajući pritom nijednog od mojih izravno nadređenih za mišljenje. Osim toga, pravi je ra/nosač pošte u tvrtki, koji je trebao stići tijekom poslijepodneva, bio na rubu živčanog sloma, budući da je vjerovao kako će uskoro dobiti otkaz.

- Krasti drugome posao vrlo je ružan postupka- s razlogom mi reče gospodin Saito.

Bilo mi je žao što sam tako brzo okončala karijeru koja je obećavala. Osim toga, ponovno je na površinu isplivao problem moje

aktivnosti.

Tada mi na pamet pade ideja, blistava u mojoj naivnosti: tijekom tumaranja kroz kompaniju zamijetila sam kako se u svakom uredu nalaze brojni kalendari na kojima se nalazi zastario datum - ili crveni kvadratić nije bio pomaknut, ili stranice s mjesecima nisu bile mijenjane.

Ovaj put nisam zaboravila tražiti dopuštenje:

- Gospodine Saito, smijem li ugoditi kalendare?

On mi to bez razmišljanja dopusti. Prihvatila sam to kao nov životni poziv.

Ujutro bih išla od ureda do ureda i premještala maleni crveni okvir sve do točnog datuma. Imala sam radno mjesto: guračica-okretačica kalendara.

Činovnici Yumimota su malo-pomalo postajali svjesni moje male igre. Stvarali su od toga sve veću smijuriju.

Pitali bi me:

- Kako ide? Umarate li se previše vršeći tu zamornu dužnost?

Ja bih im odgovarala smiješeći se:

- Užasno je. Prisiljena sam uzimati vitamine. Voljela sam svoj posao. Jedina mu je mana bila što mi je oduzimao premalo vremena, no dopuštao mi je da se koristim dizalom, a time i da 'skačem u vidik'. Osim toga, njime sam zabavljala publiku.

Vrhunac je bio dosegnut kad se prelazilo s mjeseca veljače na mjesec ožujak. Toga dana nije bilo dostatno samo pomaknuti u veni okvir, trebalo je okrenuti, istrgnuti stanicu namijenjenu mjesecu veljači.

Činovnici iz različitih ureda dočekali bi me kao sportaša. Ubijala sam velikim kretnjama samuraja, glumeći borbu bez milosti protiv divovske fotografije planine Fuji prekrivene snijegom, koja je krasila navedeni period na Yumimotovu kalendaru. Nakon toga bih napuštala mjesto borbe, glumeći iznemoglost, sa suzdržanim ponosom ratnika pobjednika, praćena hvalospjevima oduševljenih komentatora.

Glasine o mojoj slavi stigle su sve do ušiju gospodina Saita. Zbog svog sam lakrdijaškog ponašanja očekivala prvoklasnu prodiku. Zato sam pripremila vlastitu obranu:

- Dopustili ste mi da ugodim kalendare - započela sam i ne kušavši njegov bijes.

On mi odgovori bez imalo ljutnje, s uobičajenim prizvukom nezadovoljstva u glasu:

Da. Možete nastaviti. No nemojte više izvoditi predstave, dekoncentrirate činovnike.

Bila sam zaprepaštena lakoćom ukora, gospodin Saito nastavi:

- Fotokopirajte mi ovo.

Zatim mi uruči ogroman svežanj stranica formata A4. Mora da ih je bilo oko tisuću.

Paket izručih gutaču papira fotokopirnog stroja, koji zadatak izvrši uzornom brzinom i pristojnošću. Svom nadređenom odnesoh original i kopije.

On me ponovno pozva k sebi:

- Vaše su kopije blago decentrirane - reče on pokazujući mi jednu stranicu. - Ponovite radnju.

Fotokopirnom sam se stroju vratila misleći kako sam vjerojatno loše umetnula papire u gutač.

Ovaj sam se put predala poslu krajnje pažljivo: rezultat je bio savršen. Gospodinu Saitu odnesoh svojih ruku djelo.

- Ponovno su decentrirane - reče on.

- Nije istina! - uzviknuli.

- Strahovito je nepristojno na taj se način obraćati nadređenom.

- Oprostite mi, no pozorno sam bdjela da fotokopije budu savršene.

- One to nisu. Pogledajte.

Pokaza mi stranicu koja mi se činila besprijekornom.

- Gdje je greška?

- Tu, pogledajte: paralelnost teksta s rubom nije savršena.

- Mislite?

- Budući da vam tako kažem!

On baci snop papira u smeće i doda:

- Koristite se gutačem papira?

- Upravo tako.

- Tu leži objašnjenje. Ne biste se trebali služiti gutačem papira. Nije dovoljno precizan.

- Gospodine Saito, ne budem li se koristila gutačem papira trebat će mi sati da dovršim posao.

- U čemu je problem? - nasmiješi se on.- Ono što vam nedostaje upravo je zaokupljenost nečim.

Shvatili kako je riječ o kazni vezanoj uz aferu s kalendarima.

Uz fotokopirni stroj smjestih se kao galijot. Svaki put sam morala podizati kapak, pedantno postavljati papir, pritisnuti dugme i provjeriti rezultat. Bilo je petnaest sati kad sam stigla u svoj zatvor. U devetnaest sati još nisam bila ni blizu kraju. U prostoriju su povremeno dolazili činovnici. Ako bi kojim slučajem imali više od deset stranica za fotokopirati, ponizno bih ih molila da pristanu koristiti se drugim strojem koji se nalazio na drugom kraju hodnika.

Bacih pogled na stranice koje sam fotokopirala. Pomislila sam kako ću umrijeti od smijeha kad sam shvatila da je riječ o pravilniku golf kluba, čiji je gospodin Saito bio član.

Trenutak poslije htjela sam zaplakati pri pomisli na sva ta jadona i nedužna stabla koja je moj nadređeni bezdušno trošio samo da me kazni. Zamišljala sam japanske šume moga djetinjstva, javore, kriptomerije i ginkoe, posječene samo da bi se kaznio netko beznačajan kao ja. Sjetih se da obiteljsko prezime Fubuki znači šuma.

Zatim se pojavi gospodin Tenshi, koji je vodio odjel mliječnih proizvoda. On je imao isti status kao i gospodin Saito, koji je bio šef odjela općeg računovodstva.

Začuđeno sam ga gledala: ne šalje li šef njegova statusa nekog drugog da umjesto njega fotokopira dokumente?

On odgovori na moje neizrečeno pitanje:

- Dvadeset je sati i u mom uredu ja sam jedini koji još radi. Recite mi, zašto ne koristite gutač papira?

Tada mu, ponizno se smiješeći, objasnih kako je riječ o uputama gospodina Saita.

- Shvaćam - reče on glasom punim skrivenih značenja.

Na trenutak se zamisli, a zatim me upita:

- Vi ste Belgijanka, zar ne?

- Da.

- Odlično. Radim na jednom vrlo zanimljivom projektu s vašom zemljom. Pristajete li za mene provesti jedno istraživanje?

Gledala sam ga kao što čovjek gleda Mesiju.

On mi objasni kako je jedna belgijska kooperacija razvila novi postupak uklanjanja masnoća iz maslaca.

- Vjerujem u maslac s manje masnoća - reče.

- Tu je budućnost.

Ja tad na licu mjesta stvorih vlastito mišljenje: - Tako sam oduvijek mislila!

- Dođite sutra u moj ured. Fotokopiranje sam završila kao bez duše.

Ukazala mi se mogućnost velike karijere. Na stol gospodina Saita položila sam svežanj papira formata A4 i trijumfalno se udaljila.

Kad sam sutradan stigla u kompaniju Yumimoto, Fubuki mi uplašeno reče:

- Gospodin Saito želi da se ponovno bacite na fotokopiranje. Fotokopije su po njegovu mišljenju decentrirane.

Prasnuh u smijeh i objasnih kolegici na koji se način šef igrao sa mnom.

- Sigurna sam da nije ni pogledao nove fotokopije. Izradila sam ih jednu po jednu, namještala točno u milimetar. Ni sama ne znam koliko mi je sati za to bilo potrebno - i sve to zbog pravilnika njegova golf kluba!

Fubuki je sa mnom suosjećala s blagošću punom negodovanja:

- On vas mucu! Ja ju umirih:

- Ne brinite, on me samo nasmijava. Vratih se fotokopirnom stroju kojeg sam počela dobro poznavati i svoj posao predah gutaču papira: bila sam sigurna da će gospodin Saito svoju presudu donijeti ni ne pogledavši moj ard.

Nova je igra gospodina Saita Josi a u pravi trenutak: prethodni sam dan provela više od sedam sati fotokopirajući tisuću stranica, jednu po jednu. Bila mi je to odlična isprika za sate što ću ih danas provesti u uredu gospodina Tenshija. Gutač papira zgotovio je moj posao za desetak minuta. Predala sam snop papira i šmugnula u odjel za mliječne proizvode.

Gospodin Tenshi mi povjeri podatke o belgijskoj kooperativi:

- Bit će mi potrebno kompletno izvješće, sa što većim brojem detalja o tom novom maslacu s manje masnoća. Možete se smjestiti za radni stol gospodina Saitama. On je na poslovnom putu.

Tenshi znači 'anđeo': smatrala sam kako gospodinu Tenshiju njegovo ime savršeno pristaje. On ne samo da mi je ponudio šansu, nego mi čak nije dao ni upute. Dao mi je, dakle, slobodu, nešto iznimno za japanske pojmove.

Tog sam bila svjesna. Zato sam prema gospodinu Tenshiju od samog početka osjetila predanost bez granica, predanost koju je svaki Japanac dužan iskazati svome šefu, a koju nisam bila u stanju pojmiti kad je bila riječ o gospodinu Saitu ili Omochiju. Gospodin

Tenshi nenadano je postao moj zapovjednik, ratni voda - bila sam spremna boriti se za njega do posljednjeg daha, kao samuraj.

Započeh bitku za nemasni maslac. Vremenska razlika nije mi dopuštala odmah telefonirati u Belgiju, pa sam započela s istraživanjima vezanim uz japanska potrošačka središta i Ministarstvo zdravstva kako bih saznala na koji način evoluiraju potrošačke navike stanovništva vezane uz maslac te kakav su utjecaj promjene u navikama imale na povećanje kolesterola na nacionalnoj razini. Na vidjelo je izašlo da Japanci jedu sve više maslaca te da su povećanje tjelesne težine i kardiovaskularna oboljenja u porastu u Zemlji Izlazećeg Sunca.

Malenu belgijsku kooperaciju nazvala sam kad se za to ukazao pravi trenutak. Francuski naglasak rodne grude s druge strane žice dirnuo me više no ikad prije. Moj je sunarodnjak, počašćen pozivom iz Japana, pokazao savršenu upućenost u problem. Deset minuta poslije primila sam faks od dvadeset stranica na kojima je, na francuskom jeziku, bio predstavljen nov postupak uklanjanja masnoća iz maslaca, na koji je kooperacija imala sva prava.

Napisala sam izvješće stoljeća. Započela sam s istraživanjem tržišta: potrošnja maslaca u Japanaca, rast od 1950., paralelna evolucija zdravstvenih problema vezanih uz pretjeranu potrošnju masnoća u maslacu. Zatim sam dala dopis prijašnjih postupaka uklanjanja masnoća iz maslaca, nove belgijske tehnologije i njezinih prednosti itd. Budući sam sve to morala napisati na engleskom, odlučih posao odnijeti kući: za znanstvene termine bio mi je potreban rječnik. Cijelu noć nisam oka sklopila.

Sutradan sam u Yumimoto stigla dva sata ranije, kako bih prekucala izvješće i predala ga gospodinu Tenshiju, a da pritom ne zakasnim u ured gospodina Saita.

On me odmah po dolasku pozva u svoj ured: - Pregledao sam fotokopije koje ste sinoć ostavili na mom radnom stolu. Napredujete, no to još uvijek nije savršenstvo. Pokušajte iznova. Snop papira zatim baci u koš. Naklonih se i bacih na posao. Teško mi je bilo suzdržati smijeh.

Gospodin Tenshi mi se pridruži pokraj fotokopirnog stroja. Čestitao mi je toplo koliko su mu njegova pristojnost i rezerviranost dopuštale:

- Vaše je izvješće odlično i napisali ste ga nevjerojatnom brzinom. Želite li da tijekom poslovnog sastanka naglasim tko je njegov autor?

Bijaše to rijetko velikodušan čovjek: bio je spreman počinuti profesionalnu pogrešku, samo da sam to od njega zatražila.

- Nipošto, gospodine Tenshi. Vama bi to štetilo jednako kao i meni.

- U pravu ste. Mogao bih, međutim, gospodinu Saitu i Omochiju na sljedećem sastanku natuknuti kako biste mi mogli biti od koristi. Mislite li da bih time uvrijedio gospodina Saita?

- Nipošto. Osvrnite se na gomilu nepotrebnih fotokopija koje on od mene traži, samo da bi me što je moguće više udaljio od ureda: očigledno je da me se pokušava riješiti. Bit će oduševljen budete li mu ponudili priliku da to i učini. Taj me čovjek više ne podnosi.

- Nećete, dakle, biti uvrijeđeni budem li si pripisao autorstvo vašeg izvješća?

Zabljesnulo me je njegovo ponašanje. Nitko od njega nije zahtijevao da se s toliko poštovanja odnosi prema zadnjoj rupi na svirali poput mene.

- Gospodine Tenshi, za mene je velika čast što si ga želite pripisati.

Razišli smo se s velikim poštovanjem. S beskrajnim sam povjerenjem mislila na budućnost.

Uskoro će završiti apsurdno šikaniranje gospodina Saita, od fotokopirnog stroja, do zabrane korištenja mog drugog jezika.

Nekoliko dana poslije dogodila se drama. Pozvana sam u ured gospodina Umochija. Tamo sam otišla bez imalo zebniji, tako da nisam znala zašto sam pozvana. U trenutku ulaska u dopredsjednikovu jazbinu, ugledah gospodina Tenshija koji je sjedio na jednoj od stolica. On okrene lice prema meni i nasmiješi se: bio je to osmijeh ispunjen najvećom ljudskošću koju sam dotad imala prigodu vidjeti, li tom je osmijehu bilo ispisano: 'Proživjet ćemo velik jad, no proživjet ćemo ga zajedno.'

Do tada sam mislila da znam što je grdnja. Ono što proživjeh otkri mi neznanje u kojem sam živjela. Na gospodina Tenshija i mene izlili su se luđački urlici. Još se i danas pitam što je bilo gore: poruka ili forma.

Poruka bijaše nevjerojatno uvredljiva. Moj supatnik i ja bili smo nazivani najgorim mogućim imenima: bili smo izdajnici, ništarije, zmije, varalice i - kao vrhunac vrijeđanja - individualisti.

Forma je objašnjavala brojne aspekte japanske povijesti: bila bih spremna i na najgore, samo da zaustavim odurne urlike - zaposjesti Mandžuriju, ubiti tisuće Kineza, izvršiti samoubojstvo za Cara, survati zrakoplov na američku oklopnjaču, pa čak i raditi za dvije kompanije Yumimoto.

Najgore od svega bilo je gledati mog dobročinitelja, poniženog mojom greškom. Gospodin Tenshi bijaše inteligentan i savjestan čovjek, u potpunosti je bio svjestan rizika što ga je na sebe preuzimao zbog mene. U tome ga nije vodio nikakav osobni interes: njegov je postupak bio rezultat čistog altruizma. Njegova je dobrotu bila nagrađena bacanjem u blato.

Pokušavala sam slijediti njegov primjer: saginjao je glavu i svaki čas povijao ramena. Na njegovu se licu mogla čitati pokornost i stid. Oponašala sam ga. No, dođe trenutak kad mu debeli reče:

- Oduvijek ste željeli sabotirati kompaniju!

U mojoj su se glavi stvari odvijale velikom brzinom. Incident ne bi trebao narušiti buduću karijeru anđela čuvara. Bacih se pod bučni slap dopredsjednikovih uzvika: gospodin Tenshi nije htio sabotirati kompaniju. Ja sam ga molila da mi povjeri dosje. Ja sam odgovorna.

Imala sam tek toliko vremena da uočim izmenjen pogled svog prijatelja u nesreći. U njegovim očima pročitah: 'Ušutite, za milost Božju!' Nažalost, prekasno.

Gospodin Omochi je na trenutak ostao zaprepašten, potom mi se približio i zaurkao u lice:

- Usuđujete se braniti!

- Ne, baš suprotno, teretim se, preuzimam sve na sebe. Ja sam jedina koju je potrebno kazniti.

- Usuđujete se braniti tu zmiju!

- Gospodin Tenshi ne treba obranu. Vaše su optužbe protiv njega neutemeljene.

Moj je dobročinitelj sklopio oči, pa shvatih da sam učinila nešto neoprostivo.

- Usuđujete se tvrditi da su moje riječi neutemeljene? Vaša je drskost nezamisliva!

- Nikad se ne bih usudila ustvrditi tako što. Samo vjerujem da je gospodin Tenshi iznio ne-točne podatke kako bi me oslobodio krivnje.

Procijenivši da se, u situaciji u kojoj smo se našli, više nema čega plašiti, moj je supatnik uzeo riječ. Svo poniženje ovog svijeta odzvanjalo je u njegovu glasu:

- Preklinjem vas, ne zamjerajte joj, jer ona ne zna što govori, ona je sa Zapada, mlada je, nema iskustva. Ja sam taj koji je počinio neoprostivu grešku. Moj je stid prekomjeran.

- Upravo tako, vi nemate nikakvo opravdanje! - urlao je debeljko.

- Koliko god bila velika moja krivnja, ipak moram naglasiti u kolikoj je mjeri izvješće Amelie-san bilo odlično i s kolikom ga je zadivljujućom brzinom napisala.

- Nije stvar u tome! Taj je posao trebao obaviti gospodin Saitama!

- On je bio na poslovnom putu.

- Trebali ste čekati njegov povratak.

- Sigurno je i mnoštvo drugih tvrtki bilo privučeno nemasnim maslacem. Da smo čekali gospodina Saitamu da se vrati s putovanja i napiše izvješće, sigurno bi nas neka od tih tvrtki preduhitrila.

- Ne dovodite li vi to slučajno u pitanje kompetentnost gospodina Saitame?

- Nipošto. Gospodin Saitama ne govori francuski i ne poznaje Belgiju. Bilo bi mu znatno teže nego Amelie-san.

- Ušutite! Vaš odurni pragmatizam dostojan je jednog Zapadnjaka.

Izreći takvo što u mojoj nazočnosti ipak je bilo bezobrazno.

- Oprostite mi moju zapadnjačku nepristojnost. Počinili smo grešku, no ipak bismo iz štete mogli izvući korist...

Zastrašujući pogled gospodina Omochija prekinuo je moju rečenicu:

- Vi, upozoravam vas: to je bilo vaše prvo i posljednje izvješće. Sami ste sebe stavili u veoma loš položaj. Izlazite! Ne želim vas više vidjeti!

Nije morao dvaput viknuti. U hodniku sam još mogla čuti urlike brda mesa i skrušenu tišinu njegove žrtve. Vrata se potom otvoriše i gospodin Tenshi mi se pridruži. Skupa smo otišli do kuhinje, satrveni uvredama koje smo morali istrpjeti.

- Oprostite mi što sam vas uvukao u sve ovo - naposljetku mi reče.

- Za milost Božju, nemojte mi se ispričavati, gospodine Tenshi! Cio život ću vam biti zahvalna. Vi ste mi ovdje jedini dali šansu. To je bilo hrabro i velikodušno. Znala sam to i prije, no tog sam još svjesnija

otkako sam vidjela što se sve na vas sručilo. Precijenili ste ih, niste im trebali reći da sam ja napisala izvješće.

On me je zaprepašteno gledao:

- Nisam im ja to rekao. Sjetite se našeg razgovora: namjeravao sam to diskretno povjeriti na najvišem mjestu, gospodinu Hanedi; to je bio jedini uspješan način. Bilo bi katastrofalno da sam se kojim slučajem povjerio gospodinu Omochiju.

- Gospodin Saito je, dakle, sve prenio dopredsjedniku? Kakvog li gada, imbecila! Mogao me se jednostavno riješiti i time me usrećiti; ali ne, morao je...

- Ne govorite odveć ružno o gospodinu Saitu. On je bolji no što mislite. I nije nas on izdao. Na radnom stolu gospodina Omochija vidio sam papirić, i znam tko ga je napisao.

- Gospodin Saitama?

- Ne. Moram li vam uistinu reći?

- Morate!

On uzdahnu:

- Na papiriću je potpis gospođice Mori. Kao tla me je netko udario maljem u glavu.

- Fubuki? To je nemoguće.

Moj supatnik ne prozbori ni riječi.

- Ne mogu vjerovati! - nastavih. - Očevidno je kako joj je Saito kukavički naredio da to napiše - on nije u stanju nekoga osobno denucirati, nego šalje svoje prokazivače!

- Griješite u procjeni gospodina Saita: on je skučen, iskompleksiran i zatupljen, ali nije zao. Nikad vas ne bi izručio dopredsjednikovu bijesu.

- Fubuki nije u stanju učiniti nešto takvo. Gospodin Tenshi je samo ponovno uzdahnuo.

- Zašto bi ona učinila takvo što? - nastavih. - Zar vas ne podnosi?

- Oh, ne. Ona to nije učinila protiv mene. Na kraju krajeva, vama cijela ova stvar više šteti nego meni. Ja nisam ništa izgubio, dok vi gubite mogućnost napredovanja tijekom dugog, veoma dugog vremena.

- Ali, ne shvaćam! Oduvijek je prema meni iskazivala prijateljstvo.

- Da, sve dok je vaš posao bio ugađanjem kalendara i fotokopiranje pravilnika golf kluba.

- No, nikad nije postojala mogućnost da joj oduzmem mjesto!
- Ona se toga nikad nije ni plašila.
- Ali, zašto me je onda potkazala? Zašto joj je smetalo što radim za vas?

- Gospođica Mori je godinama patila da bi dobila radno mjesto na kojem je sad. Ona vjerojatno nije mogla podnijeti činjenicu da ste vi uspjeli uznapredovati u Yumimotu nakon samo deset tjedana.

- Ne mogu vjerovati! Bilo bi to toliko nisko s njezine strane.

- Sve što vam mogu reći je da se ona uistinu veoma, veoma namučila ovdje tijekom prvih godina.

- I zato bih ja trebala proći isto kao i ona! To je odveć bijedno. Moram s njom razgovarati.

- Jeste li sigurni?

- Naravno. Kako to riješiti bez razgovora? - Prije nekoliko trenutaka ste se obratili gospodinu Omochiju, dok nas je obasipao uvredama. Jeste li stekli dojam da je zahvaljujući tome sve došlo na svoje mjesto?

- Sigurno je da problemi nemaju nikakvog izgleda da budu riješeni ako ljudi ne razgovaraju.

- Ono što je po mom mišljenju još vjerojatnije jest da se situacija pogorša ako ljudi razgovaraju.

- Budite uvjereni da vas neću ni u što umiješati. Jednostavno moram razgovarati s Fubuki. Eksplodirat ću ako to ne učinim.

Gospođica Mori moj poziv prihvati sa začuđenom pristojnošću. Slijedila me sve do dvorane za sastanke koja je bila prazna.

Započeh blagim i odmjerenim glasom:

- Vjerovala sam da smo prijateljice. Ne shvaćam.

- Što ne shvaćate?

- Zar ćete zaniijekati da ste me potkazali?

- Nemam što nijekati. Samo sam se pridržavala pravilnika.

- Zar vam je pravilnik važniji od prijateljstva?

- Prijateljstvo je velika riječ. Prije bih to nazvala 'dobrim odnosima među kolegama'.

Te je užasne riječi izgovarala ljubazno i bezazleno smireno.

- Shvaćam. Mislite li da će naši odnosi i dalje biti dobri, nakon onog što ste učinili?

- Ako mi se ispričate, više se neću ljutiti.

- Puni ste humora, Fubuki.
- Ovo je nevjerojatno. Ponašate se uvrijeđeno, premda ste počinili veliku grešku.

Na svoju nesreću nađoh efikasnu repliku:

- Čudno. Vjerovala sam da se Japanci razlikuju od Kineza.

Gledala me je ne shvaćajući. Ja nastavih:

- Da. Prokazivanje nije moralo čekati komunizam da bi postalo jedna od kineskih značajki. Još i danas Kinezi iz Singapura, primjerice, potiču vlastitu djecu da potkazuju drugu djecu iz razreda. Mislila sam da Japanci imaju urođen osjećaj časti.

Sigurno sam ju uvrijedila, što je bilo loša strategija.

Ona se nasmiješi:

- Vjerujete li da ste u poziciji davati mi lekcije iz morala?
- Što mislite, Fubuki, zašto sam vas pozvala na razgovor?
- Iz nesmotrenosti.
- Niste li pomislili da bi to moglo biti zbog pomirbe?
- Moguće. Ispričajte mi se i pomirit ćemo se.

Uzdahnuh:

- Inteligentni ste i profinjeni. Zašto, dakle, glumite da ne shvaćate?
- Nemojte biti nadmeni. Lako vas je prozreti.
- Tim bolje. U tom slučaju barem možete shvatiti moju uvrijeđenost.
- Shvaćam ju i ne slažem se s njom. Ja sam ta koja ima pravo osjećati se uvrijeđenom vašim ponašanjem. Vi ste spletkarenjem ostvarili promaknuće koje niste zaslužili.

- Uzmimo da je tako. Nisam bila zaslužila to promaknuće. Zašto vas je to, zapravo, smetalo? Moj vas uspjeh nije ni u čemu oštetio.

- Dvadeset devet mi je godina, a vama su tek dvadeset dvije. Na ovom sam radnom mjestu od prošle godine. Godinama sam se borila da ga zaradim. Zar ste mislili da biste mogli zadobiti sličan položaj za samo nekoliko tjedana?

- U tome je, dakle, stvar! Želite da patina Vi ne podnosite tuđu sreću. To je djetinjasto!

Prezrivo se nasmijala:

- A otežavati si položaj na ovakav način, vama je dokazom zrelosti? Ja sam vam šefica. Mislite li da imate pravo obraćati mi se ovako neotesano?

- Vi ste moja šefica, da. Nemam prava ni na što, znam. Samo sam htjela da znate koliko sam razočarana. Prema vama sam osjećala veliko poštovanje.

Ona se elegantno nasmiješi:

- Ja nisam razočarana. Nikad za vas nisam imala nimalo poštovanja.

Kad sam sutradan ujutro stigla u kompaniju Yumimoto, gospođica Mori najavi mi nov posao:

- Nećete promijeniti sektor, budući da ćete raditi upravo ovdje, u računovodstvu.

Došlo mi je da se nasmijem:

- Računovođa, ja? Zašto ne trapezist?

- Računovođa je prevelika riječ. Ne vjerujem da ste sposobni za računovođu - reče mi glasom punim sažaljenja.

Pokazala mi je veliku ladicu u kojoj su bili nagomilani računi iz proteklih tjedana. Potom mi pokaže i ormar u kojem su bili složeni ogromni zapisnici, a koji su na sebi nosili kratice svih jedanaest sekcija Yumimota.

- Vaš posao ne može biti lakši no što jest, što znači da je u skladu s vašim mogućnostima - objasni mi pedagoškim tonom. - Najprije morate račune razvrstati po datumima. Potom odredite kojoj sekciji svaki od njih pripada. Uzmimo, primjerice, ovaj ovdje: jedanaest milijuna za finski ementaler - gle, kakve li zabavne slučajnosti, to je sekcija mliječnih proizvoda. Uzimate knjigu računa MP i prepisujete, prema stupcima, datum, naziv kompanije i iznos. Konsignirane i klasirane račune spremate u ovu ladicu.

Morala sam priznati da to nije bilo teško. Ipak iskazah čuđenje:

- Zar to nije kompjutorizirano?

- Jest. Gospodin Unaji krajem svakog mjeseca račune unosi u kompjutor. Bit će mu dovoljno prepisati ono što ste vi napravili. Na taj će mu način posao oduzeti manje vremena.

Prvih sam nekoliko dana povremeno oklijevala kad je u pitanju bio odabir knjiga računa.

Postavljala bih pitanja Fubuki, koja bi mi odgovarala razdraženom pristojnošću:

- Reming Ltd, što je to?

- Obojeni metali. Sekcija om.

- Gunzer gmbh, što je to?
- Kemijski proizvodi. Sekcija kp.

Vrlo sam brzo napamet naučila sve kompanije i sekcije vezane uz njih. Moja mi se zadaća činila sve lakšom. Bila je čak strahovito dosadna, što mi i nije smetalo, budući da sam misli mogla usmjeriti na druge stvari. I tako sam, konsignirajući račune, često podizala glavu sanjareći i diveći se lijepom licu moje prokazivačice.

Prolazili su tjedni, a ja sam postajala sve mirnija. Zvala sam to vedrinom računovodstvenih knjiga. Nije bilo velike razlike između mog posla i posla fratra prepisivača u srednjem vijeku: po čitave sam dane prepisivala slova i brojke. Moj mozak tijekom čitavog života nije bio manje korišten te mu se ukazala prilika da otkrije nevjerojatan mir. Bilo je to zen stanje knjiga računa. Samu sebe tad iznenadih pri pomisli kako ne bih imala prigovora kad bih morala provesti četrdeset godina postojanja u tom sladostrasnom zatupljivanju.

Mislila sam kako je bilo glupo da sam uopće studirala. Ne postoji ništa manje intelektualno od ovog, no moj je mozak uživao u repetitivnoj gluposti.

Kontemplacija je bila moja sudbina, u to sam sada bila sigurna. Bilježiti brojeve promatrajući ljepotu, to je sreća.

Fubuki je bila u pravu: počinila sam grešku s gospodinom Tenshijem. Napisala sam izvješće o maslacu, doduše uzalud, no moj duh nije pripadao rasi osvajača, nego vrsti krava koje pasu na pašnjaku računa, u očekivanju da prođe vlak milosti. Kako li je lijepo bilo živjeti bez ponosa i inteligencije! Bijah u periodu zimskog sna.

Krajem mjeseca gospodin Unaji došao je kompjutorski obraditi moj posao. Bila su mu potrebna dva dana da prepíše moje stupce brojki i slova. A ja sam bila smiješno ponosna na ulogu korisne karike u lancu.

Pukim je slučajem ili to bijaše sudbina?

Posljednja na red došla knjiga računa kp. Unaji je prvo počeo bezizražajno prelaziti preko tipkovnice. Nekoliko minuta poslije začuh ga kako uzvikuje:

- Ne mogu vjerovati! Ne mogu vjerovati! Mahnito je okretao stranice. Potom ga je obuzeo luđački, nervozan smijeh, koji se ubrzo pretvorio u niz isprekidanih vriskova. Četrdeset ga je uposlenika divovskog ureda zaprepašteno gledalo.

Obuze me slabost.

Fubuki ustade i priđe mu. On joj urlajući od smijeha pokaza brojne stranice računске knjige. Ona se okrenu prema meni, ne dijeleći sa svojim kolegom istu bolesnu potrebu za smijanjem. Blijeda kao krpa, ona me pozva k sebi:

- Što je ovo? - odrješito me upita, pokazujući mi jedan od osumnjičenih redaka.

Pročitah:

- Pa, riječ je o računu od gmbh s datumom... - gmbh? gmbh! - uzviknu ona. Četrdeset činovnika računovodstva tad pukne od smijeha. Nisam shvaćala.

- Možete li mi objasniti što je gmbh? - upita me moja nadređena prekrživši ruke.

- Riječ je o jednoj njemačkoj kemijskoj kompaniji s kojom često surađujemo.

Smijeh prisutnih se pojača.

- Niste li primijetili da se ispred gmbh uvijek nalazi jedno ili više imena? - nastavi Fubuki.

- Jesam. To su, pretpostavljam, imena brojnih filijala te tvrtke. Smatrala sam kako ne bi bilo dobro pretrpavati knjige računa tim detaljima.

Čak se i gospodin Saito, koliko god ukočen bio, prepustio luđačkom smijehu. Fubuki se nije smijala. Na njezinu se licu čitao najužasniji

ljudski bijes. Da me je mogla ošamariti, ona bi to i učinila.

Dobaci mi glasom ostrim poput sablje:

- Glupačo! Naučite da 'gmbh' na njemačkom znači isto što i 'Ltd' na engleskom, ili '.A.' na francuskom. Firme koje ste vi tako vješto združili jedne s drugima pod istim imenom gmbh nemaju ništa zajedničkog! Učinili ste istu stvar kao da ste htjeli skraćenicom 'Ltd' predstaviti sve američke, engleske ili australske firme s kojima surađujemo! Koliko će nam vremena trebati da ispravimo vaše greške?

Odabrala sam najgluplji mogući način obrane:

- Kako li su samo ti Nijemci mogli odabrati tako dugačku skraćenicu?

- Baš! Samo mi još nemojte reći da su Nijemci krivi što ste vi glupi!

- Smirite se, Fubuki, nisam znala...

- Niste znali? Vaša zemlja graniči s Njemačkom, a vi niste znali ono što mi, koji živimo na drugoj strani zemaljske kugle, dobro znamo?

Našla sam se u iskušenju da joj kažem užasnu istinu koji sam, hvala nebesima, ipak zadržala za sebe: 'Belgija možda i graniči s Njemačkom, no Japan je, za vrijeme Drugog svjetskog rata, s Njemačkom dijelio više od granice!'

Pobijeđena, sagnula sam glavu.

- Nemojte tu stajati! Idite pronaći račune koje je vaša pamet svrstala u kemijsku industriju!

Otvarajući ladicu, skoro mi je došlo da se nasmijem: shvatila sam da je zbog mog vođenja računa klasifikator namijenjen kemijskoj industriji dosegnuo halucinantne proporcije.

Gospodin Unaji, gospođica Mori i ja bacismo se na posao. Bila su nam potrebna tri dana da dovedemo u red jedanaest knjiga računa. U mene više nitko nije imao povjerenja kad se dogodio još gori incident.

Sve je počelo s podrhtavanjem debelih ramena čestitog Unajija: bio je to znak da će se ubrzo početi smijati. Vibracije bi najprije zahvatile njegova prsa, a zatim i grlo. Naježih se u trenutku kad smijeh izbije na površinu.

Fubuki, već blijeda od bijesa, upita:

- Što je opet napravila?

Gospodin Unaji joj pokaza jedan račun, istodobno pokazujući knjigu računa.

Ona pokri lice rukama. Pri pomisli na ono što me čeka dođe mi na povraćanje.

Okrenuli su nekoliko stranica, provjeravajući pritom račune. Fubuki me napokon zgrabi za ruku: bez riječi mi pokaza iznose ispisane nedvojbena mojom rukom.

- Čim se u iznosu nalaze više od četiri nule, vi ga više niste u stanju korektno prepisati! Svaki put oduzimate ili dodajete po jednu nulu!

- Gle, imate pravo.

- Jeste li vi toga svjesni? Koliko će nam tjedana biti potrebno da uočimo i ispravimo sve vaše greške?

- Nije to jednostavno, sve te nule...

- Ušutite!

Ona me izvede na hodnik vukući me za ruku. Nakon toga me odvede u jedan prazan ured i zatvori vrata za sobom.

- Zar vas nije stid?

- Žao mi je - odgovorih jedno.

- Ne, nije vam žao! Mislite li da sam naivna? Sve ste te bezočne greške počinili kako biste mi se osvetili!

- Kunem vam se da nisam!

- Sve ja znam. Toliko mi zamjerate što sam vas prokazala dopredsjedniku u aferi oko mliječnih proizvoda, da ste odlučili javno me ismijati.

- Ja sam ismijana, ne vi.

- Ja sam vaša izravna šefica i svi znaju da sam vam ja dala taj zadatak. Odgovorna za sve što učinite. I vi to vrlo dobro znate. Ponašate se kao i svi drugi Zapadnjaci: vašu osobnu taštinu stavljate iznad interesa tvrtke. Da biste mi se osvetili zbog mog ponašanja prema vama, niste oklijevali sabotirati račune Yumimota, budući da ste znali da ću ja platiti sve vaše greške!

- Ništa ja nisam znala i nisam namjerno počinila greške!

- Ma hajde! Svjesna sam da niste pretjerano inteligentni, no nitko nije toliko glup da počinji greške koje ste vi počinili!

- Jest, ja sam.

- Prestanite! Znam da lažete.

- Fubuki, dajem vam časnu riječ da nisam namjerno loše prepisala brojke.

- Čast! Što vi znate o časti? Ona se prezrivo nasmiješi.

- Shvatite da i na Zapadu postoji čast.

- A! I vi smatrate časnim priznati kako ste zadnji kreten?

- Ne mislim da sam toliko glupa.

- Birajte: ili ste izdajica, ili budala. Treća mogućnost ne postoji.

- Postoji: ja sam treća mogućnost. Postoje normalni ljudi koji nisu u stanju prepisati stupce brojki.

- U Japanu takva vrsta ljudi ne postoji.

- Tko bi se usudio negirati japansku superiornost?- izrekoh hineći pokornost.

- Trebali ste mi prije reći da pripadate kategoriji mentalno zaostalih osoba. U tom vam slučaju ne bih povjerila zadatak koji sam vam povjerila.

- Nisam znala da pripadam toj kategoriji. Nikad u životu nisam prepisivala stupce brojki.

- Vaš je hendikep iznimno čudan. Za prepisivanje brojčanih iznosa nije potrebna nikakva inteligencija.

- Mislim da u tome i leži problem za ljude moje vrste. Naš se mozak uspava ne zahtijeva li se od nas inteligencija. Zato sam počinila greške.

Fubukino lice napokon izgubi borben izraz i zamijeni ga veselo čuđenje.

- Vaša inteligencija osjeća potrebu da bude korištena? To je ekscentrično!

- To je najnormalnija stvar na svijetu.

- Dobro. Razmislit ću o poslu koji bi zahtijevao vašu inteligenciju - ponovila je moja šefica, koja kao da je uživala u zvuku vlastita glasa.

- Mogu li u međuvremenu ići pomoći gospodinu Unajiju ispraviti moje greške?

- Nipošto! I bez toga ste već napravili dovoljno štete!

Ne znam koliko je vremena mom nesretnom kolegi bilo potrebno da uspostavi red u računovodstvenim knjigama na kojima sam radila. Gospođici su Mori pak bila neophodna dva dana da pronađe aktivnost po mojoj mjeri.

Ogromni me je klasifikator čekao na radnom stolu.

- Provjerit ćete troškovnike službenih putovanja - reče mi.
- Iako sam vam predočila svoje slabe točke, ponovno računovodstvo?

- To s tim nema veze. Ovaj posao od vas zahtijeva inteligenciju - izusti ona podrugljivo se smješkajući.

Zatim otvori klasifikator.

- Evo, primjerice, dosje što ga je napisao gospodin Shiranai, kako bi mu bili namireni troškovi njegova službenog putovanja u Dusseldorf. Morate precizno provjeriti i najmanji račun i osporiti ga ako se ne slaže s vašim, točno u jen. Kako biste to postigli, a budući da je većina računa ispisana u njemačkim markama, morat ćete računati tečaj prema datumima koji se nalaze na računima. Nemojte zaboraviti da se tečaj mijenja svakog dana.

Tada je započela najgora noćna mora mog života. Od trenutka kad mi je novi zadatak bio povjeren za mene je nestao svaki osjećaj za vrijeme, prepuštajući svoje mjesto vječnosti patnje. Nikad, ali baš nikad mi se nije dogodilo da se moj rezultat poklapao s računom; moje brojke nisu bile čak ni približno nalik onom što sam trebala provjeriti. Ako bi, primjerice, neki činovnik izračunao da mu je Vumimoto dužan 93 327 jena, dobijala bih rezultat od 15 211 jena ili 172045 jena.

Vrlo se brzo ispostavilo kako sam greške činila ja.

Krajem prvog dana objavih Fubuki:

- Mislim kako nisam u stanju izvršiti ovu misiju.

- Ali, riječ je o poslu koji od čovjeka zahtijeva inteligenciju - neumoljivo mi uzvratila ona.

- Ne uspijevam izići na kraj - bijedno priznah.

- Priviknut ćete se.

Nisam se uspijevala priviknuti. Usprkos svim mojim naporima, ispostavilo se kako nisam bila u stanju izvršiti neophodne operacije.

Moja šefica tad uze klasifikator, kako bi mi pokazala koliko je to jednostavno. Ona odabra jedan od dosjea i počne nevjerojatnom brzinom udarati po tipkama stroja, ne gledajući pritom tipkovnicu. Nakon manje od četiri minute zaključila:

- Dobila sam isti rezultat kao i gospodin Saitama, točno u jen.

Zatim na izvješće položi svoj biljeg.

Bacih se na posao, ponižena tom novom nepravdom prirode. Dvanaest mi sati nije bilo dovoljno da učinim ono što je Fubuki, za samo tri minute i pedeset sekundi, napravila kao od šale.

Ne znam koliko je dana prošlo, kad je primijetila da nisam pregledala nijedan dosje.

- Nijedan jedini! - uzviknula je.

- Baš tako - izustih čekajući kaznu. Na moju mi veliku nesreću ona samo pokaza kalendar.

- Nemojte zaboraviti da cijeli klasifikator mora biti dovršen prije kraja mjeseca.

Bila bih sretnija da je počela urlati.

Prošlo je još nekoliko dana. Bilo mi je kao u paklu: zasipali su me brojevi sa zarezima i decimalama. U mom su se mozgu pretvarali u neprozirnu magmu, u kojoj ih više nisam mogla međusobno razaznati. Okulist mi je potvrdio da u tome moj vid nije igrao nikakvu ulogu.

Brojevi, čijoj sam se smirenoj pitagorejskoj ljepoti oduvijek divila, sada su postali moji neprijatelji. I računski mi je stroj želio zlo. Broju se mojih psihomotornih hendikepa uskoro pridodao još jedan: kad god bih bila prisiljena po tipkovnici kucati dulje od pet minuta, moja bi se ruka kočila kao da sam ju uronila u gust i ljepljiv pire od krumpira. Četiri bi mi prsta ostajala nepopravljivo nepokretna; samo bi kažiprst uspijevao izroniti i dosegnuti tipke, nevjerojatno sporo i nespretno za svakog koji nije naslućivao nevidljive krumpire.

Kako je taj fenomen bio združen s mojom rijetkom glupošću pred brojevima, promatrač je mogao samo biti zbunjen mojim ponašanjem pred računalom. Prvo bih svaku brojku gledala u čudu poput Robinzona kad sretne urođenika u nepoznatoj zemlji. Zatim bi moja ukočena ruka pokušavala prepisati broj na računskome stroju. U tu svrhu moj pogled nije prestajao šetati s papira na ekran i obratno, kako bih se uvjerila da putem nisam zagubila nijednu nulu ili zarez- najnevjerojatnije je to što sam usprkos sitničavim provjerama činila kolosalne greške.

I dok sam jednoga dana kao jadvica kuckala po računalu, podigoh glavu i ugledah šeficu kako me užasnuto promatra.

- U čemu je, dakle, vaš problem? - upita me.

Da ju smirim, povjerih joj priču o sindromu pirea od krumpira koji je paralizirao moju ruku. Vjerovala sam kako će joj se to učiniti simpatičnim.

Jedini je rezultat mog povjeravanja bio zaključak što ga pročitah u Fubukinu oholom pogledu: 'Sada sam sigurna: uistinu je riječ o mentalno zaostaloj osobi. Time je sve objašnjeno.'

Bližio se kraj mjeseca, a klasifikator nije gubio na debljini.

- Jeste li sigurni da to ne činite namjerno?

- Potpuno sigurna.

- Ima li mnogo... ljudi poput vas u vašoj zemlji?

Bila sam prva Belgijanka koju je ona upoznala. Izljev nacionalnog ponosa me prisili da joj iskreno odgovorim:

- Nijedan Belgijanac nije kao ja.
- To mi daje nadu. Prasnuh u smijeh.
- I vama je to smiješno?
- Fubuki, niste li znali da je ružno zlostavljati mentalne invalide?
- Jesam, no nitko me nije prethodno upozorio da ću biti šefica jednom od njih.

Počela sam se još jače smijati.

- Još uvijek ne shvaćam zašto vas to toliko zabavlja.
- To je jedan od znakova mog psihomotornog oboljenja.
- Bolje bi vam bilo da se posvetite poslu. Dvadeset osmog u mjesecu izvijestih ju o odluci da navečer više ne odlazim kući.
- Uz vaše bih dopuštenje noći provodila na radnom mjestu.
- Vaš mozak bolje funkcionira u mraku?
- Nadajmo se. Možda će zbog te nove prisile napokon postati aktivan.

Bez ikakvih sam problema dobila dopuštenje.

Nije rijetkost da činovnici na radnim mjestima provedu cijelu noć, kad je u pitanju poštivanje rokova.

- Vjerujete li da će vam jedna noć biti dovoljna?
- Zacijelo ne. Predvidjela sam ostati sve do trideset prvog.

Pokazah joj svoju naprtnjaču:

- Donijela sam sve što mi treba.

Obuzeo me osjećaj nekakvog pijanstva u trenutku kad sam ostala sama u kompaniji Yumimoto. Kad sam shvatila da moj mozak noću ne funkcionira ništa bolje, taj me osjećaj skoro napustio. Radila sam bez prestanka, ali moja predanost nije urodila plodom.

U četiri sam se sata ujutro otišla oprati u umivaoniku i presvući. Popila sam šalicu jakog čaja i vratila se na radno mjesto.

Prvi su činovnici počeli stizati u sedam sati. Fubuki je stigla sat kasnije. Bacila je kratak pogled na pretinac predviđen za pregledane troškovnike, koji je i dalje bio prazan. Zatresla je glavom.

Usljedila je još jedna neprospavana noć. Situacija je ostala nepromijenjena. U glavi mi je i dalje bilo konfuzno. Ipak, nisam bila očajna. Osjećala sam se neshvatljiv optimizam, što mi je ulijevalo

hrabrost. Tako sam, primjerice, ne prestajući računati, s mojom šeficom vodila razgovore koji nisu imali veze sa zadanom temom.

- U vašem imenu ima snijega. U japanskoj verziji mog imena ima kiše. Zgodno je to. Vi i ja se jednako razlikujemo kao snijeg i kiša, iako smo sazdane od iste tvari.

- Smatrate li uistinu da je moguće usporediti mene i vas?

Smijala sam se. Zbog nedostatka sna sam se, budimo iskreni, smijala bez ikakva razloga. Povremeno bi me savladali umor i malodušnost, no ubrzo bih se vraćala napadima smijeha.

Moje se danajsko bure punilo brojkama koje su curile kroz pukotinu na mom mozgu. Bila sam Sizif računovodstva, ali nisam očajavala, baš kao ni mitski junak, nego sam stotinu, tisuću puta ponavljala iste, neumoljive operacije. Osjećam se dužnom naglasiti nešto vrlo čudno: tisuću bih puta griješila, što bi bilo jednako užasno kao i jednolična glazba, ali svaka se od mojih tisuću grešaka svaki put razlikovala od drugih; nakon svakog računanja dobijala bih posve različite rezultate. Bila sam posebna.

Često bih, između dva zbrajanja, podizala glavu i promatrala onu koja mi je povjerila ulogu galijota. Divila sam se njezinoj ljepoti. Jedino mi je smetala ta uredna frizura koja je njezinu poludugu kosu zadržavala u obliku nepokolebljive krivulje, čija je ukočenost ljudima davala do znanja: 'Ja sam jedna executive ivoman' Zbog tog bih se prepuštala meni ugodnoj aktivnosti: mentalnom kvarenju frizure. Vraćala bih slobodu toj kosi sjajnoj od crnila. Moji bi joj bestjelesni prsti davali divnu nemarnost. Ponekad bih do te mjere podivljala, da joj je kosa izgledala kao da je provela ludu ljubavnu noć. Zbog tog je divljeg izgleda dobijala na uzvišenosti.

Jednog me dana Fubuki iznenadi u izvršavanju dužnosti imaginarnog frizera.

- Zašto me tako gledate?

- Razmišljala sam o tome kako se 'kosa' i 'bog' na japanskom kažu jednako.

- Ne zaboravite da je i s 'papirom' ista stvar. Vratite se vašoj papirologiji.

Tijek se mojih misli pogoršavao iz sata u sat. Više nisam znala što smijem, a što ne smijem reći. Dok sam tražila tečaj švedske krune za 20. veljače 1990. moja usta odlučise progovoriti.

- Što ste htjeli postati kada ste bili dijete?

- Prvak u gađanju lukom.

- To bi vam dobro pristajalo!

Budući da mi nije uzvratila istim pitanjem, ja nastavih:

- Ja sam, dok sam bili mala, htjela postati Bog. Kršćanski Bog s velikim B. S pet sam godina shvatila da je moja ambicija neostvariva, pa sam spustila prečku i odlučila postati Krist. Zamišljala sam svoju smrt na križu naočigled cjelokupnog čovječanstva. Shvatila sam da mi se to nikad neće dogoditi kad mi je bilo približno sedam godina. Tada sam skromno odlučila postati mučenikom. Pri tome sam izboru ostala tijekom dugih godina. No, ni u tom nisam uspjela.

- A zatim?

- Dalje znate: postala sam računovođa u Yumimotu. Mislim da ne mogu pasti niže od toga.

- Mislite? - upita ona, čudno se smiješeći.

Stigla je i noć s 30. na 31. Fubuki je posljednja napustila ured. Pitala sam se zašto mi nije oduzela povjereni posao. Nije li bilo očito da nikad neću uspjeti napraviti ni stoti dio posla?

Ostala sam sama. Bila je to moja treća neprospavana noć u ogromnom uredu. Tipkala sam bilježeći sve neumjesnije rezultate.

Tad mi se dogodi nešto nevjerojatno: moj se duh odvoji od tijela.

Iznenada više nisam imala težine. Ustadoh. Bila sam slobodna. Prišla sam staklenom zidu. Osvijetljeni grad bio je daleko ispod mene. Bila sam iznad svijeta. Bila sam Bog. Odbacih svoje tijelo u ponor da ga se riješim.

Ugasila sam neonke. Udaljena su mi svjetla grada davala dovoljno svjetlosti. Otišla sam u kuhinju po Colu, koju ispih u jednom dahu. Vrativši se u ured odbacih cipele. Počeh skakati s jednog radnog stola na drugi, vičući od sreće.

Bila sam toliko lagana da mi je odjeća smetala. Počeh ju skidati dio po dio i odbacivati oko sebe. Kad sam bila potpuno gola, odlučih izvesti stoj na glavi - ja, koja to u životu nikad nisam bila u stanju

izvesti. Zatim sam na rukama prehodala sve međusobno spojene stolove. Nakon savršeno izvedena premeta sjedoh na stolicu svoje šefice.

Fubuki, ja sam Bog. Premda ne vjeruješ u mene, ja sam Bog. Ti mi zapovijedaš, no to i nije bitno. Ja carujem. Ne privlači me moć. Carevati je znatno ljepše. Nemaš pojma kolika je moja slava. Slava godi. To je trublja u koju anđeli pusu meni u čast. Nikad do sada još nisam bila toliko slavodobitna kao noćas. Zahvaljujući tebi. Kad bi samo znala da ti slaviš mene!

Ni Poncije Pilat nije znao da je dio Kristova trijumfa. Krist je bio na Maslinskoj gori, a ja sam Krist u šumi računala. U tami koja me okružuje uzdiže se šuma kompjutora, prastara šuma.

Fubuki, promatram tvoj kompjutor. Divan je i velik. Mrak mu daje izgled statue s Uskršnjih otoka. Ponoć je prošla: danas je petak, moj Veliki petak, Venerin dan na francuskom, zlatni dan na japanskom i teško mi je pronaći vezu između judaističko-kršćanske patnje, latinske požude i japanskoga obožavanja nepokvarljiva metala.

Otkako sam napustila profani svijet i zaredila se, vrijeme je izgubilo postojanost i pretvorilo se u stroj za računanje na kojem ispisujem brojeve pune grešaka. Mislim da je Uskrs. Promatram park Ueno s vrha svoje Babilonske kule i vidim stabla prekrivena snijegom: trešnje su u cvatu - da, sigurno je Uskrs.

Koliko god me Božić deprimira, toliko me Uskrs veseli. Bog koji postaje dojenče, to je sablažnjivo. Bijednik koji postaje Bog, to je ipak nešto posve drugo.

Grlim Fubukin kompjutor i prekrivam ga poljupcima. I ja sam razapeta jadnica. U razapinjanju volim činjenicu što ono predstavlja kraj. Moja će patnja uskoro prestati. Toliko su mi tijelo izudarali brojkama da više nema mjesta ni za najmanju decimalu. Sabljom će mi odrezati glavu i više me ništa neće boljeti.

Velika je stvar da čovjek zna kad će umrijeti." Tad se može organizirati i pretvoriti svoj posljednji dan u umjetničko djelo. Moji će krvnici stići ujutro i ja ću im reći: 'Nisam uspjela! Ubijte me. Ispunite moju posljednju volju: neka me ubije Fubuki. Neka mi odvrti glavu kao paprenku. Krv će mi istjecati i bit će to crni papar. Uzmite i jedite, jer ovo je moj papar koji se izlio za vas, papar novog i vječnog saveza. Kihat ćete meni u spomen.'

Iznenada me obuze hladnoća. Bez obzira koliko ga čvrsto grčila, kompjutor me nije mogao ugrijati. Obukoh se. Budući da sam i dalje cvokotala zubima, legoh na tlo i izvrnuh na sebe sadržaj koša za otpatke. Tad izgubih svijest.

Netko viče na mene. Otvaram oči i vidim smeće oko sebe. Zatvaram oči. Padam u ponor.

Čujem blagi Fubukin glas:

- Ovo mi je poznato. Prekrila se smećem da ju ne bismo mogli protresti. Postala je nedodirljiva. To je njezin stil. Nema ona nimalo ponosa. Kad sam joj rekla da je glupa, ona mi je odgovorila da je stvar još gora, da je duševno zaostala. Uvijek želi poniziti samu sebe. Vjeruje da je tako izvan dosega. Vara se.

Želim objasniti da sam to učinila kako bih se zaštitila od hladnoće.

Nemam snage govoriti. Toplo mi je pod prljavštinom Yumimota. Ponovno tonem.

Došla sam k sebi. Kroz sloj zgužvanog papira, konzervi i čikova natopljenih Colom, moj se pogled zaustavio na zidnom satu koji je pokazivao deset sati ujutro.

Ustala sam. Nitko se nije usuđivao pogledati me, osim Fubuki, koja hladno izusti:

- Sljedeći put kad budete odlučili glumiti klošara, ne činite to u našoj tvrtni. Za takve postoji podzemna željeznica.

Bolesna od stida, uzela sam svoju naprtnjaču i pobjegla u toalet, gdje sam promijenila odjeću i umila lice. Kad sam se vratila, jedna je čistačica već bila očistila tragove mog ludila.

- Htjela sam sama očistiti - rekoh u nelagodi.

- Da - komentirala je Fubuki - takvo što možda biste i bili u stanju učiniti.

- Pretpostavljam kako pritom mislite na provjeru putnih troškova. U pravu ste: to je iznad mojih mogućnosti. Svečano vam izjavljujem: odustajem od tog posla.

- Trebalo vam je vremena - zaključio podrugljivo.

'O tome se dakle radilo', razmišljala sam. 'Htjela je da ja sama to kažem. Dakako: poniženje je tim veće.'

- Posljednji je rok večeras - dodala sam.

- Dajte mi klasifikator.

Dvadeset minuta bilo joj je potrebno da zgotovi posao.

Dan sam provela kao zombi. Bila sam mamurna. Radni stol bio mi je prekriven snopovima papira s pogrešnim računima. Sve sam ih pobacala.

Teško sam obuzdavala smijeh svaki put kad bih ugledala Fubuki kako radi za računalom. Prisjećala sam se kako gola sjedim na tipkovnici i grlim ekran rukama i nogama. Preko iste je tipkovnice mlada žena sada prelazila prstima. Informatika me je tad prvi put privukla.

Nekoliko sati sna pod smećem nije mi pomoglo iščupati se iz kaše u koju se moj mozak bio pretvorio zbog prekomjerne količine brojki. Teturala sam, tražeći pod ruševinama posmrtnu ostatku mentalnih orijentira. U međuvremenu sam već uživala u čudnovatom odmoru. Po prvi put, nakon nekoliko beskrajnih tjedana, nisam petljala po računalu.

Ponovno sam uživala u svijetu bez brojeva. Budući da postoji pojam kao što je analfabetizam, trebao bi postojati i anaritmetizam, zahvaljujući kojem bi bilo moguće objasniti dramu koju proživljavaju ljudi poput mene.

Vraćala sam se u zbilju. Čovjeku bi se moglo učiniti čudnim što se sve vratilo u normalu nakon moje noći ludila, kao da se ništa nije ni dogodilo. Sigurno je da me nitko nije vidio kako gola trčim preko stolova, hodam na rukama, udvaram jednom časnom kompjutoru. No ipak su me pronašli kako spavam prekrivena smećem. U nekoj drugoj zemlji možda bila bih otpuštena zbog slična ponašanja.

Čudno, ali i u tome postoji logika: najautoritativniji sustavi, u zemljama u kojima su na snazi, stvaraju najneobičnije primjere devijantnog ponašanja, a samim tim i relativno veliku snošljivost prema najčudnijim ljudskim nastranostima.

Čovjek ni ne zna što to znači biti ekscentričan, ako nije susreo japanskoga ekscentrika. Spavala sam ispod smeća? Nisam jedina. Japan je zemlja u kojoj svatko zna što znači 'puknuti'.

Ponovno sam počela glumiti korisnost. Teško bih mogla opisati s koliko sam strasti pripremala kavu i čaj. Te su jednostavne kretnje, koje nisu bile nikakav problem mom jadnom mozgu, liječile moj duh.

Zatim sam se vrlo diskretno vratila ugađanju kalendara. Trudila sam se izgledati što je moguće zaposlenije, strahujući da bi me netko mogao ponovno vratiti brojkama.

Tada se, iz vedra neba, dogodilo nešto veliko: susrela sam Boga. Odurni je dopredsjednik bio naručio pivo vjerujući, pretpostavljam, kako nije dovoljno debeo. Donesoh mu pivo s pristojnim gađenjem. U trenutku kad sam napuštala debeljkovu jazbinu otvoriše se vrata susjednog ureda: nađoh se oči u oči s dopredsjednikom.

Zaprepašteno smo se gledali. Moja je zaprepaštenost bila shvatljiva: napokon mi je bilo dano da se susretnem s bogom Yumimota. Njegovu je bilo teško objasniti. Je li on uopće znao da postojim? Čini se da je znao, budući da je uzviknuo neshvatljivo lijepim i profinjenim glasom:

- Vi ste sigurno Amelie-san!

Tad se nasmiješi pružajući mi ruku. Toliko sam bila zaprepaštena da nisam uspjela izustiti ni riječi. Gospodin Haneda bio je pedesetogodišnjak vitka stasa i izuzetno elegantnog lica. Ostavljao je dojam istinske dobrote i sklada. Njegov mi se ljubazni pogled učini toliko iskrenim, da izgubih i ono malo prisebnosti što mi je preostalo.

Zatim je otišao. Ponovno sam bila sama na hodniku i nisam imala snage pokrenuti se. I tako je, dakle, predsjednik ovog mučilišta, ovog pakla - gdje sam svakoga dana bila žrtva nevjerojatnih poniženja, gdje sam bila predmet svačijih omalovažavanja - bilo ovo predivno ljudsko biće, ova uzvišena duša!

Nije mi bilo jasno! Tvrтка koju predvodi čovjek čija je plemenitost toliko očigledna, trebala bi biti profinjeni raj, mjesto procvata i nježnosti. U čemu je tajna? Je li moguće da Bog vlada u paklu?

Dok sam još stajala ukočena od zaprepaštenja, stigao je odgovor na moje pitanje. Otvoriše se vrata ogromnog Omochija i ja začuh užasni glas kako urla:

- Što vi tu radite? Ne plaćamo vas da biste se vukli po hodnicima!

Time je sve bilo objašnjeno: Bog je u kompaniji Yumimoto bio dopredsjednik, a vrag njegov zamjenik.

Fubuki nije bila ni Bog, ni vrag: ona je bila Japanka.

Nisu sve Japanke lijepe, no kad jedna od njih odluči biti lijepa, drugima je bolje šutjeti.

Svaka je ljepota dojmljiva, no japanska je ljepota još dojmljivija. Ta koža boje ljiljana, te blage oči, taj nos s neponovljivim nosnicama, savršeno iscrtane usne i složena mekoća lica posjeduju savršenstvo pred kojim se drugo lice može samo sakriti.

Potom, tu ljepotu oblikuje ponašanje dajući joj izgled umjetničkog djela nedohvatna ljudskom shvaćanju.

Naposljetku, riječ je o ljepoti koja je odoljela tolikim prisilama, tjelesnim i duševnim mučenjima, apsurdnim zabranama, dogmama, gušenju, očaju, sadizmu, zavjeri šutnje i poniženjima, da može biti samo čudo hrabrosti.

Japanska žena ipak nije žrtva, daleko od toga. Usporedimo li ju s drugim ženama kugle zemaljske, nije njoj ni tako loše. Njezina je moć relativno velika, mogu to najbolje osobno potvrditi.

Ne: Japanka je vrijedna divljenja i moramo joj se diviti - zato što ne pribjegava samoubojstvu. Njezini su joj ideali oduzeti još u ranom djetinjstvu. Utuvljuju joj u glavu: 'Ako se ne udaš do dvadeset pete godine, s pravom ćeš se stidjeti', 'Ljudi te neće uvažavati ako se smiješ', 'Ako ti se na licu čitaju osjećaji, vulgarna si', 'Ako ti se na tijelu pomoli dlaka, odurna si', 'Ako te mladić u javnosti poljubi u obraz, onda si kurva', 'Uživaš li u jelu, onda si krmača', 'Uživaš li spavati, onda si krava', itd. Sva bi ta pravila bila anegdotskog karaktera da ne napadaju dušu.

Na kraju krajeva, ono što te začudne dogme nameću japanskim ženama jest činjenica da se u životu ne treba nadati ničemu lijepom. Ne nadaj se užitku u seksu, jer će te užitak uništiti. Ne nadaj se ljubavi, jer nisi toga vrijedna: oni koji bi te mogli voljeti, bili bi zaljubljeni u tvoj privid, nikad u tvoju istinu. Ne nadaj se da će ti život išta darovati, jer svaka će ti godina koja prođe oteti ponešto. Ne nadaj se čak ni jednostavnoj stvari kao što je mir, jer nemaš nikakvog razloga biti smirena.

Nadaj se poslu. Obzirom na tvoj spol, malena je vjerojatnost da ćeš napraviti veliku karijeru, no ipak se nadaj da ćeš uspjeti služiti tvojoj tvrtki. Radeći, zaradit ćeš novac koji ti neće donijeti radost, ali koji će ti koristiti, primjerice, u slučaju braka - jer valjda nećeš biti toliko glupa da pomisliš kako bi te netko mogao poželjeti samo zbog tvoje osobne vrijednosti.

Osim toga, možeš se nadati i dugovječnosti, što i nije tako važno, te mogućnosti da izbjegneš sramotu, što je dostatan cilj. Tu završava popis tebi dopuštenih nadanja.

Ovdje počinje beskrajna teorija tvojih jalovih obveza. Moraš biti besprijekorna samo zato što je to najmanje što možeš učiniti. Ta će

besprijeckornost uroditi plodom da ćeš biti besprijeckorna, nema u tome nikakve zasluge, još manje naslade.

Nikad neću uspjeti nabrojati sve tvoje obveze, budući da će one vladati svakom minutom tvoga života. Primjerice, čak i kad se budeš sama našla na zahodu iz skromne potrebe da olakšaš mokraćni mjehur, bit ćeš prisiljena bdjeti da nitko ne čuje pjesmicu tvog slapa: morat ćeš, dakle, neprestano puštati vodu iz kotlića.

To sam navela kako bi shvatila sljedeće: ako su čak i najintimniji i najbeznačajniji dijelovi tvog života podređeni pravilima, zamisli u kolikoj će mjeri prisile utjecati na najbitnije trenutke tvog života.

Gladna si? Jedi tek toliko da nešto pojedješ, jer moraš ostati vitka, i to ne zato da se ljudi na ulici okreću za tvojom vitkom siluetom - što se ionako neće događati - nego zato što je debljina sramotna.

Dužnost ti je biti lijepa. Uspiješ li u tome, ljepota ti neće donijeti nasladu. Jedini će ti komplimenti dolaziti od Zapadnjaka, a mi dobro znamo da oni nemaju ni trunke ukusa. Diviš li se vlastitoj ljepoti gledajući se u zrcalu, čini to iz straha, a ne iz zadovoljstva. Jer, tvoja ti ljepota daruje tek strah da ćeš ju jednoga dana izgubiti. Ako si lijepa, znaj da nisi bogzna što; ako nisi lijepa, onda si manja od nule.

Dužna si vjenčati se i to, ako je moguće, prije dvadeset pete, budući da je to rok kad ti ističe vrijednost. Tvoj te suprug neće voljeti, osim ako je luđak, a nije veselo kad te voli luđak. Uostalom, volio te on ili ne, nećeš ga viđati. U dva sata ujutro, umoran i često pijan čovjek srušit će se pokraj tebe u bračni krevet iz kojeg će bez riječi ustati u šest sati ujutro.

Dužnost ti je rađati djecu, koju ćeš tetošiti kao božanstva sve do njihove treće godine, nakon čega ćeš ih, bez ikakva prethodnog upozorenja, poslati na vojnu obuku od treće do osamnaeste godine, a zatim od dvadeset pete do smrti. Primorana si donositi na svijet bića koja će biti tim nesretni ja što su njihove prve tri godine života bile ispunjene srećom.

Smatraš li to užasnim? Nisi jedina koja tako misli. Žene poput tebe isto misle još od 1960. Vidiš da to ničemu ne služi. Brojne su se žene pobunile, i ti ćeš se vjerojatno pobuniti tijekom jedinog slobodnog razdoblja u tvom životu, između osamnaeste i dvadeset pete godine. Kad budeš navršila dvadeset petu, shvatit ćeš da se još nisi udala i bit će te stid. Odbacit ćeš neobičnu odjeću i staviti na

sebe uredan kostim, bijele čarape i smiješne cipele, uništit ćeš predivnu glatku kosu ružnim minivalom i odahnut ćeš bude li te netko - tvoj suprug ili šef - poželio.

U slučaju da se, premda je to nevjerojatno, uspiješ udati iz ljubavi, znaj da ćeš biti još ne-sretnija, jer ćeš gledati supruga kako pati. Za tebe je bolje da ga ne voliš: tad nećeš biti pogođena potonućem njegovih ideala, budući da za njega ideali još postoje. Njemu je, primjerice, dopušteno nadati se ljubavi jedne žene. Ubrzo će ipak shvatiti da ga ne voliš. Kako bi mogla voljeti kad su ti okovali srce? Načinili su te proračunatom, pa ne možeš voljeti. Voliš li nekog, to samo znači da si loše odgojena. Tijekom prve bračne noći hinit ćeš štošta/Treba priznati da nitko to ne čini s takvim darom kao ti.

Tvoja je zadaća žrtvovati se za druge. Ipak ne umišljaj da će tvoja žrtva učiniti sretnima one za koje se žrtvuješ. Zahvaljujući tvojoj žrtvi oni se samo neće morati crvenjeti od stida zbog tebe.

Shvati da ne možeš usrećiti ni sebe ni druge.

Uspije li kojim čudom tvoja sudbina zaobići neka od tih pravila, nipošto nemoj zaključiti da si izvojevala pobjedu; možeš samo zaključiti da si u zabludi. Uostalom, to ćeš vrlo brzo i sama shvatiti, budući da je iluzija tvoje pobjede samo kratkotrajna. I ne uživaj u trenutku: prepusti Zapadnjacima tu grešku. Trenutak je ništa, život je ništavan. Ništa što je kraće od deset tisuća godina nije vrijedno spomena.

Ako te to može utješiti, znaj da te nitko ne smatra glupljom od muškarca. Sjajna si, to bode oči, čak i onih koji prema tebi tako ružno postupaju. No, kad čovjek bolje razmisli, je li to uistinu utješno? Kad bi te barem drugi smatrali inferiornom, tad bi pakao u kojem živiš mogao biti objašnjen i ti bi iz njega mogla izići tako što bi dokazala, sukladno zakonima logike, odličnost tvog mozga.

Proglašena si, međutim, jednakom, čak superiornom: tvoj je pakao, dakle, apsurdan, što znači na nema puta kojim bi mogla iz njega izići.

Ipak, postoji jedan. Samo jedan na kojeg imaš puno pravo, osim ako si počinila glupost da se preobrašiš na kršćanstvo. Imaš pravo izvršiti samoubojstvo. Znamo da je u Japanu to čin velike časti. Ipak nipošto nemoj zamišljati kako s one strane života postoji vedri raj koji opisuju simpatični Zapadnjaci. Nema, s druge strane, ničeg toliko

zadivljujućeg. Utješi se mišlju o onom što je vrijedno truda: tvom posthumnom ugledu. Izvršiš li samoubojstvo, tvoj će ugled zablistati i postati ponos tvojih bližnjih. Bit će ti dodijeljeno počasno mjesto u obiteljskoj grobnici. To je najviše čemu se čovjek može nadati.

Sigurno je da možeš i ne izvršiti samoubojstvo. Međutim, prije ili poslije nećeš moći izdržati i izložiti ćeš se kakvoj sramoti: naći ćeš ljubavnika, ili se prepustiti prežderavanju, ili ćeš postati lijena - tko će znati. Primijetili smo kako ljudi općenito, a osobito žene, teško uspijevaju dugo poživjeti, a da ne krenu prečkama vezanim uz tjelesne užitke. Tog se posljednjeg ne čuvamo zbog puritanizma, daleko je od nas ta američka opsesija.

Iskreno govoreći, putenu je nasladu bolje izbjegavati zato što se čovjek od nje znoji. Ništa nije sramotnije od znoja. Jedeš li u velikim zalogajima zdjelu vrućih rezanaca, prepustiš li se seksualnom ludilu, provodiš li zimu drijemajući pokraj peći, oznojiti ćeš se. U tom slučaju više nitko neće sumnjati u tvoju prostotu.

Ne oklijevaj između samoubojstva i znojenja. Koliko je prolijevanje krvi hvale vrijedno, toliko je znojenje odvratno. Ubiješ li se, više se nikad nećeš znojiti i tvoj će strah biti okončan za sva vremena.

Ne mislim ni da bi netko mogao više zavidjeti japanskom muškarcu na sudbini. Uzmemo li u obzir činjenice, mislim da je situacija upravo suprotna. Japanka barem zahvaljujući udaji može napustiti poslovni pakao. A ne raditi u japanskoj tvrtki, po mom sudu, samo je sebi svrhom.

No, Japanac nije utopljenik. Njemu društvo nije još u ranom djetinjstvu zatrla svaki trag ideala. Na raspolaganju mu je jedno od osnovnih ljudskih prava: sanjati, nadati se. I to si ne uskraćuje. On još sanjari o nestvarnim svjetovima u kojima je slobodan i gdje gospodari.

Ako je dobro odgojena, Japanka nema takvog utočišta - a većina ih je primila dobar odgoj. Time joj je ta bitna sposobnost odstranjena. Zbog toga iskazujem duboko poštovanje prema svakoj Japanki koja nije izvršila samoubojstvo. Živjeti, čin je otpora, koliko nesebične, toliko i veličanstvene hrabrosti.

Tako sam razmišljala promatrajući Fubuki.

- Mogu li znati što radite? - upita me strogim glasom.
- Sanjarim. Vama se to nikad ne događa?

- Nikad.

Nasmiješih se. Gospodin Saito je nedavno postao otac po drugi put, rodio mu se sin. Jedno od čuda japanskog jezika jest da se imena mogu stvarati u beskraj, počevši od bilo koje govorne kategorije. Zahvaljujući jednoj od bizarnosti, kojih japanska kultura ima u velikom broju, one kojima nije dopušteno sanjati nose imena snova, kao Fubuki. Roditelji si dopuštaju najtananije lirizme kad je u pitanju davanje imena djevojčici. Kad su u pitanju muška imena, onomastičke su kreacije vrlo često smiješno odbojne.

I tako je, budući da je glagol u infinitivu bio u savršenom skladu s dopuštenim u odabiru imena, gospodin Saito sinu nadjenuo ime Tsutomeru, što znači 'raditi'. Pomisao na dječaćića opterećenog tim programom preobraćenim u identitet tjerala me na smijeh.

Zamišljala sam dijete koje će se za nekoliko godina vraćati iz škole kući, a koje će majka dozivati: 'Raditi! Raditi!' A što ako se bude našao među nezaposlenima?

Fubuki je bila savršena. Jedina joj je mana bila što s dvadeset devet godina još nije imala muža. Za nju je to nedvojbeno bila sramota. I kad čovjek bolje promisli, jedna tako lijepa djevojka nije uspjela naći muža samo zato što je bespriječna. Svim je srcem izvršavala vrhovno pravilo kojim se sin gospodina Saita služio kao imenom. Već sedam godina ona svoje cjelokupno postojanje podređuje poslu. I to uspješno, budući da je izvela poslovni uspon rijedak za pripadnice ženskog spola.

No, s takvom dnevnom satnicom bilo joj je apsolutno nemoguće zamijeniti poslovni odnos pravim brakom. Nitko joj, međutim, nije mogao zamjeriti da odveć radi, budući da za Japance čovjek nikad ne radi previše. Postoji, dakle, nesklad u pravilniku predviđenom za žene: biti bespriječna u predanom radu znači neudana prijeći granicu od dvadeset pet godina i samim tim biti nesavršena. Vrhunac sadizma tog sustava ležao je u njegovoj aporiji: poštivanje sustava neophodno vodi njegovu nepoštivanju.

Je li Fubuki bilo stid njezina produljenog celibata? Zacijelo. Savršenstvo ju je odveć opsjedalo, da bi sebi samoj dopustila nepoštivanje vrhovnih naputaka. Pitala sam se nije li povremeno imala ljubavnike u prolazu. No, nedvojbeno je da se ona nikad ne bi hvalila tim zločinom kršenja nadeshiko (nadeshiko, 'karanfil',

simbolizira nostalgični ideal mlade japanske djevice). Poznavajući njezin dnevni raspored nisam mogla ni zamisliti da bi mogla imati i običnu, banalnu avanturu.

Promatrala sam njezino ponašanje svaki put kad bi razgovarala s nekim neženjom - lijepim ili ružnim, mladim ili starim, ljubaznim ili nepodnošljivim, inteligentnim ili glupim, nije bilo bitno, samo ako nije bio ispod nje na hijerarhijskoj ljestvici naše ili njegove kompanije. Moja bi nadređena postajala pretjerano ljubazna, pa je njezino ponašanje graničilo s agresivnošću. Nervozno smetene, njezine bi se ruke spuštale sve do širokog pojasa koji je uporno šetao oko njezina premršava struka i vraćale kopču na njezino mjesto u središtu. Glas bi joj postajao toliko umilan, da bi nalikovao na uzdahe.

Svojim sam unutarnjim rječnikom to nazivala 'svadbenom paradom gospođice Mori'. Bilo je nečeg smiješnog u prizoru moje krvnice koja izvodi majmunarije što su umanjivale njezinu ljepotu i otmjenost. Ipak, srce mi se stezalo od žalosti, tim više što mušjaci pred kojima bi izvodila svoje patetične pokušaje zavođenja nisu bili ni svjesni njezine igre, pa bi ostali savršeno nezainteresirani. Katkad bih osjetila želju protresti ih i zaurlati:

- Ma daj, budi malo udvoran! Zar nisi vidio koliko si truda daje samo za tebe? Slažem se, to ju ne čini ljepšom, ali da samo znaš koliko je lijepa kad se ovako ne ponaša! Usput govoreći, prelijepa za tebe. Trebao bi plakati od sreće što za tobom žudi takav biser.

A što se tiče Fubuki, silno sam joj htjela reći:

- Prestani! Misliš li da će ga uistinu privući tvoje smiješno ponašanje? Zavodljivija si kad me vrijeđaš i kad se prema meni odnosiš kao prema truloj ribi. Pomaže li, pokušaj zamisliti da je on ja. Govori s njim kao da razgovaraš sa mnom: tad ćeš biti ohola, nadmena, reći ćeš mu da je umobolnik, da je bezvrijedan. Vidjet ćeš, neće ostati ravnodušan.

Posebno sam joj željela šapnuti:

- Nije li tisuću puta bolje ostati nevjenčana sve do kraja života, nego si zagorčavati život ovom gnjidom? Što bi ti s takvim mužem? I kako te može biti stid što se nisi udala za jednog od tih muškaraca, ti koja si uzvišena, veličanstvena, ti koja si remek-djelo ovog planeta?

Gotovo su svi oni manji od tebe. Ne vjeruješ li da je to znak? Prevelik si ti luk za te bijedne strijelce.

Kad bi muškarac-plijen otišao, lice bi moje nadređene za manje od jedne sekunde izmijenilo izraz, savršena bi hladnoća zamijenila prenemaganje. Nerijetko bi tad zamijetila moj podrugljiv pogled. Bijesno bi stiskala usne.

U jednoj od kompanija s kojom je Yumimoto surađivao radio je jedan dvadesetsedmogodišnji Nizozemac, Piet Kramer. Premda nije bio Japanac, uspio je dosegnuti isti hijerarhijski status kao i moja mučiteljica. Budući da je bio visok metar i devedeset, smatrala sam da bi mogao biti par za Fubuki. Činjenica je da je ona svaki put grozničavo započinjala svadbenu paradu i vrtjela pojas kad bi on prolazio kroz ured.

Bio je to dobričina pristalog izgleda. Činjenica što je bio Nizozemac nije mogla biti prigodnija: njegovo je gotovo germansko podrijetlo bilo olakotna okolnost za činjenicu što pripada bijeloj rasi.

Jednog mi dana on reče:

- Imate sreću što radite s gospođicom Mori. Ona je tako ljubazna!

Ta me izjava nasmijala. Odlučih ju iskoristiti. Prenijela sam ju svojoj kolegici, i to ne bez ironičnog osmjeha u trenutku kad naglasih 'ljubaznost'. Tomu sam pridodala:

- To znači da je zaljubljen u vas. Ona me začuđeno pogleda.

- Doista?

- Sigurna sam - uvjerih ju.

Nekoliko je trenutaka ostala zamišljena. Sigurno je ovako razmišljala: 'Ona je bjelkinja i poznaje bijelačke običaje. Po prvi put se mogu pouzdati u nju. No, ona toga nipošto ne smije biti svjesna.'

Tad poprimi hladan izraz i reče:

- Premlad je za mene.

- Dvije je godine mladi od vas. Po japanskoj tradiciji to je najbolja razlika u godinama da biste bili anesan niobo, 'supruga-starija-sestra'. Japanci smatraju kako je riječ o najboljem mogućem braku: žena ima tek nešto više iskustva od muškarca. Na taj se način on osjeća opušteno.

- Znam, znam.

- Što mu u tom slučaju zamjerate?

Ona ušuti. Očigledno se približavala stanju izbezumljenosti.

Nekoliko dana poslije bio je najavljen dolazak Pieta Kramera. Mladu ženu obuze užasno uzbuđenje.

Na nesreću, tog je dana vladala vrućina. Nizozemac je odbacio jaknu i na njegovoj su se košulji, ispod pazuha, mogli vidjeti tragovi znoja. Vidjeh kako Fubuki mijenja izraz lica. Trudila se nastaviti normalno razgovarati, kao da nije ništa primijetila. Njezine su riječi zvučale lažno, tim više što je, svaki put kad je htjela proizvesti glas u grlu, upinjala glavu prema naprijed za svaku pojedinu riječ. Žena koju sam oduvijek poznavala kao lijepu i smirenu sad je nalikovala na uspaničenu puricu.

I dok se tako bijedno ponašala, krišom je pogledavala kolege. Njezina je posljednja nada bila da nitko nije ništa primijetio. No, kako vidjeti je li netko vidio? Tim više, kako vidjeti je li Japanac što vidio? Lica su Yumimotovih uposlenika imala klasičan izraz nepristrane dobronamjernosti kao i pri svim drugim susretima između prijateljskih tvrtki.

Najsmješnije je bilo to što Piet Kramer nije bio svjestan sablazni što ju je prouzrokovao, ni unutarnje krize koja je gušila ljubaznu gospođicu Mori. Njezine su nosnice podrhtavale - nije bilo teško pronaći razlog. Trebalo je otkriti izbija li Nizozemčeva pazušna sramota s obje strane.

U tom je trenutku naš simpatični Batavac, i ne znajući, onemogućio svoj doprinos napretku euroazijske rase: uočivši reklamni balon na nebu, on otrči sve do staklenog zida. Ta brza promjena mjesta po uredskome zraku razbaca vatromet njušnih čestica, koje vjetar pokrenut protrčava-njem raznese preko cijele prostorije. Nije više bilo sumnje: znoj je Pieta Kramera bio smradan.

Nitko ga u ogromnom uredu više nije mogao ne zamijetiti. Kad je pak riječ o mladićevom djetinjastu poletu pred reklamnim balonom koji je redovno nadlijetao grad, čini se da on nikog nije raznježio.

Po odlasku smrdljivog stranca moja je šefica bila blijeda kao krpa. No njezina se situacija još pogoršala. Podbadanje je prvi započeo šef odjela, gospodin Saito:

- Ne bih izdržao ni minutu više!

Tom je izjavom dopustio ogovaranje. Svi su prisutni u istom trenutku iskoristili ponuđenu im priliku:

- Jesu li ti bijelci svjesni da smrde na lešinu?

- Kad bismo im samo uspjeli dokazati da smrde, tad bi Zapad postao odlično tržište za napokon djelotvorne dezodoranse!

- Možda im možemo pomoći da manje smrde, no ne možemo spriječiti njihovo znojenje. Stvar je u rasi.

- Kod njih se čak i lijepe žene znoje.

Bili su ljudi od veselja. Nikome nije ni palo na pamet da bi me njihove riječi mogle povrijediti. U početku bijah polaskana: možda me ne smatraju bjelkinjom. No, lucidnost mi se brzo vratila: govorili su tako u mojoj nazočnosti jer ja za njih nisam postojala.

Nitko od prisutnih nije ni slutio što je ta epizoda predstavljala za moju nadređenu. Da kojim slučajem nitko nije pokrenuo raspravu o Nizozemčevu pazušnom skandalu, ona bi još mogla živjeti u iluzijama i zažmiriti pred tim genetskim nedostatkom svog mogućeg zaručnika.

Sad je znala da s Pietom Kramerom ništa neće biti moguće: i najbezazlenija bi veza s njim bila gora od gubitka časti, bila bi poniženje. Mogla se smatrati sretnom što nitko osim mene, a ja sam bila izvan igre, nije ništa znao o njezinim planovima vezanim uz tog neženju.

Uzdignute glave i stisnutih čeljusti, ona se baci na posao. Po izrazitoj ukočenosti crta njezina lica mogla sam zaključiti kolike je nade polagala u tog čovjeka, a moji su prsti bili u to umiješani. Ja sam ju ohrabrivala. Bi li ona o njemu ozbiljno razmišljala da nije bilo mene?

I tako, u velikoj sam mjeri bila razlogom njezinoj patnji. Pomislih kako bih zbog tog trebala osjećati određeno zadovoljstvo. Zadovoljstva nije bilo.

Svoj sam posao računovođe bila napustila prije nešto više od dva tjedna u trenutku kad je izbila drama.

Činilo se da su me u kompaniji Yumimoto već svi bili zaboravili. Nije mi se moglo dogoditi ništa bolje. Počinjala sam se radovati. S dna moje nevjerojatne odsutnosti svake ambicije nisam mogla zamisliti sretniju sudbinu od ove - sjedim za radnim stolom i promatram izmjene godišnjih doba na licu svoje šefice. Posluživati kavu i čaj, uredno 'skakati u vidik' i ne koristiti se računalom, bile su aktivnosti koje su zadovoljavale moju više no krhku potrebu da se uklopim u društvo.

Taj bi predivni ugar moje male osobe možda potrajao cijelu vječnost, da nisam počinila ono što se u pravilu zove greška.

Na kraju krajeva, sama sam bila odgovorna za vlastiti položaj. Svim sam se silama trudila dokazati svojim nadređenima da sam unatoč svojoj dobroj volji ipak potpun promašaj. Sada su to i shvatili. Njihova je prešutna politika sigurno bila: 'Neka ova više ništa ne dira!' Dokazala sam da sam na visini tog novog poziva.

Jednog smo lijepog dana izdaleka začuli planinski grom: urlao je gospodin Omochi. Grmljavina nam se približila. Već smo se svi bojažljivo promatrali.

Vrata su računovodstvenog odjela popustila poput trošne brane pod pritiskom dopredsjednikove tjelesne mase i on se dokotrlja među nas. Zaustavi se na sredini prostorije i zaurla poput ljudoždera koji zahtijeva svoj ručak:

- Fubuki-san!

Tad spoznasmo tko će, po uzoru na drevnu Kartagu, biti pogubljen kao žrtva teku debeljkova kumira. Nakon nekoliko sekundi olakšanja onih koji su bili privremeno pošteđeni uslijedila je kolektivna jeza iskrene sućuti.

Moja je šefica u istom trenutku ustala i ukočila se. Gledala je ravno ispred sebe, dakle u mom smjeru, no ipak me nije vidjela. Veličanstvena u svojoj suzdržanoj užasnutosti, ona je čekala svoju sudbinu.

U jednom trenutku pomislih da će Omochi posegnuti za sabljom sakrivenom između dvije naslage sala i odrezati joj glavu. Kad bi njezina glava kojim slučajem pala prema meni, ja bih ju uhvatila i brižljivo čuvala sve do kraja života.

'Ma, ne,' razmišljah, 'to su metode iz jednog drugog vremena. Njegov će način djelovanja biti uobičajen: pozvat će ju u svoj ured i izgrditi na pasja kola.'

Dogodi se nešto gore od tog. Je li on osjetio veću potrebu za sadizmom no prije? Ili je to bilo zato što je žrtva bila žena, vrlo lijepa mlada žena? Vrijeđanje se ne odigra u njegovu uredu. Dogodi se na licu mjesta, ispred četrdesetak uposlenika računovodstvenog odjela.

Nemoguće je zamisliti veće poniženje za bilo koje ljudsko biće, koje je samim tim veće za bilo kojeg Japanca, a još veće za ponositu i

uzvišenu gospođicu Mori, a koje bi nadmašilo ovo javno svrgnuće. Čudovište ju je željelo poniziti, bilo je očito.

Polako joj je prilazio, kao da je htio unaprijed uživati u utjecaju svoje razorne moći. Fubuki nije ni trepnula. Bila je blistavija no ikad prije. Debele usne počеше podrhtavati, a zatim ispustiše salvu urlika kojima nije bilo kraja.

Stanovnici Tokija skloni su govoriti supersoničnom brzinom, osobito kad grde. Dopredsjedniku nije bilo dostatno što je podrijetlom iz glavnoga grada, on bijaše debeo kolerik, što je njegov glas ispunjavalo šljakom masnog bijesa. Nisam razumjela gotovo ništa od beskrajne verbalne agresije koja se sručila na moju šeficu.

U ovom bih slučaju, čak da mi je japanski jezik bio potpuno nepoznat, shvatila što se događa: netko je upravo ponižavao jedno ljudsko biće, i to na samo tri metra od mene. Bio je to užasan prizor. Skupo bih mu platila samo da prestane, no on nije prestajao. Čini se da je izvor uvreda koje su grmjele iz mučiteljeva trbuha bio nepresušan.

Kakav je zločin počinila Fubuki da zavrijedi takvu kaznu? To nikad nisam saznala. Napokon, dobro sam poznavala svoju kolegicu: njezina je stručnost, predanost poslu i profesionalna savjest bila bez premca. Kakvi god da su bili njezini grijesi, nisu mogli biti veliki. A čak i da je bilo drukčije, trebalo je voditi računa o iznimnoj vrijednosti te prvorazredne žene.

Bila sam nedvojbeno naivna kad sam se pitala u čemu je bio grijeh moje šefice. Najvjerojatnije joj se ništa nije ni moglo zamjeriti. Gospodin Omochi je bio šef; njegovo je pravo bilo, ako bi to poželio, naći bilo kakav beznačajan razlog da na djevojci manekenskog izgleda iskali vlastite sadističke apetite. Nije se on trebao nikome pravdati.

Iznenada mi na pamet padne misao kako sam svjedok jedne epizode dopredsjednikova seksualnog života, koju je trebalo nazvati pravim imenom: s tjelesnom gradom tolikih proporcija, je li on još uopće bio u stanju imati odnos s nekom ženom? Kako bi to nadomjestio, njegov mu je volumen dao dodatnu sposobnost urlanja, sposobnost da se od njegovih urlika zatrese krhka silueta ove ljepotice. On je upravo istinski silovao gospođicu Mori, prepuštao se svojim najnižim instinktima u prisutnosti četrdeset osoba, što je

njegovu užitku dodavalo čar ekshibicionizma. To je objašnjenje bilo toliko točno, da ugledah tijelo svoje šefice kako se podaje. A bila je tako čvrsta, pravi spomenik ponosa. Ako je fizički popuštala, to je samo bio znak da je riječ o seksualnom napadu. Noge su je izdale, kao noge izmučene ljubavnice: ona pade na stolicu.

Da sam kojim slučajem trebala simultano prevoditi govor gospodina Omochija, evo što bih prevela:

- Da, ja težim sto pedeset kilograma, a ti pedeset, zajedno smo teški dva kvintala, i to me uzbuđuje. Moje mi salo smeta pri kretanju i teško bih te mogao dovesti do orgazma, no svojom te masom mogu baciti na tlo, zgnječiti te, što obožavam, osobito kad su tu svi ovi kreteni koji nas promatraju. Obožavam što tvoj ponos pati, obožavam što nemaš pravo braniti se, obožavam ovu vrstu silovanja!

Vjerojatno nisam bila jedina koja je shvatila što se događa; svi su kolege oko mene bili žrtve duboke nelagode. Svi su oni, koliko su mogli, skretali pogled i sakrivali vlastiti stid iza dosjea i zaslona monitora.

Fubuki se sad zgurila. Njezini su mršavi laktovi bili na radnome stolu i zgrčenim si je šakama pridržavala čelo. Dopredsjednikov je verbalni mitraljez u pravilnim razmacima potresao njezina lomna leđa.

Srećom, ovaj put nisam bila toliko glupa da učinim ono što sam obično činila u sličnim prigodama, a što je bio svojevrsni refleks - da se umiješam. To bi bez ikakve sumnje samo pogoršalo položaj žrtvovane, o mom položaju da i ne govorimo. Ipak, ne mogu ustvrditi da sam bila ponosna zbog tog suzdržavanja. Imati čast najčešće znači biti idiot. Nije li bolje ponašati se kao imbecil, nego izgubiti čast? Još se i danas zacrvenim od stida kad pomislim da sam tad odabrala pamet umjesto uljudnosti. Netko se trebao umiješati, a budući da nitko nije htio riskirati, tu sam žrtvu trebala prinijeti ja.

Moja mi šefica vjerojatno nikad ne bi oprostila, no ne bi imala pravo. Nije li bilo najgore ponašati se kako smo se svi mi ponašali, netremice gledajući taj ponižavajući prizor - nije li najgore od svega bilo to što smo se u potpunosti podčinili autoritetu?

Trebala sam mjeriti trajanje grdnje. Mučitelj je bio u formi. Čak sam imala dojam da se njegovo urlanje vremenom pojačava, što je bilo

dokaz - ukoliko je dokaz uopće i bio potreban - hormonalne prirode prizora: nalik uživatelju čije se snage vremenom obnavljaju, čak udvostručuju zahvaljujući prizoru vlastite seksualne žestine, dopredsjednik je postajao sve okrutniji i njegovi su urlici oslobađali sve veću količinu energije čiji je fizički učinak nesretnicu sve više smlavljivao.

Pri samom se kraju dogodi posebno poražavajući trenutak: Fubuki je bila žrtva regresije, kao što se to nedvojbeno događa s osobama koje su pretrpjele silovanje. Jesam li bila jedina koja je čula slabašan glas, glas osmogodišnje djevojčice, koji je dvaput zacvilio: - Okoruna. Okoruna. Što u registru krajnje dječjeg i prisnog govora isprike - govora kojim bi se poslužila djevojčica u prosvjedu protiv oca, govorom kojim se gospođica Mori zacijelo ne bi služila u obraćanju i svom nadređenom - znači:

- Nemoj se ljutiti. Nemoj se ljutiti.

Smiješno preklinjanje, kao preklinjanje gazele iskidane u komade i napola pojedene, koja moli lava da ju poštedi. Bilo je to začuđujuće suprotstavljanje dogmi o podčinjavanju, o zabrani da se čovjek brani od onog što je iznad njega. Gospodina Omochija je taj nepoznati glasić tek malo zbunio, no nije ga spriječio da još jače zaurla. Baš suprotno: možda ga je takvo djetinjasto ponašanje još više zadovoljavalo.

Cijelu vječnost kasnije, monstrum se ili zasitio svoje igračke, ili ga je od okrepljujuće tjelovježbe obuzela glad, pa je poželio bezukusni sendvič s majonezom.

U računovodstvenom odjelu zavladała je smrtna tišina. Nitko se osim mene nije usuđivao pogledati žrtvu. Ona je nekoliko minuta ostala nemoćno sjediti. Bez riječi je pobjegla kad je smogla snage ustati.

Nisam oklijevala ni trenutka u pogledu mjesta na koje je otišla. Kamo idu silovane žene? Ondje gdje teče voda, gdje je moguće povraćati, gdje ima najmanje ljudi.

Nužnici su u Yumimotovim uredskim prostorima nabolje odgovarali tim zahtjevima.

Ondje sam počinila grešku.

Nisam razmišljala ni trenutka, morala sam ju utješiti. Koliko sam se god trudila misliti na poniženja koja sam zbog nje pretrpjela, na

uvrede koje mi je izravno uputila, moja je smiješna sućut bila jača od toga. Smiješna, ostajem pri tome: premda bi se radilo o reakciji protiv zdravog razuma, stotinu bi puta bilo uputnije da sam se umiješala u sukob gospodina Omochija i moje šefice. To bi barem bilo hrabro. A moje je ponašanje bilo naprosto dobrodušno i glupo.

Otrčah do nužnika. Ona je upravo plakala pred jednim od umivaonika. Mislim da nije vidjela kad sam ušla. Nažalost, čula me je kad joj rekoh:

- Fubuki, užasno mi je žao! Svim sam srcem uz vas. Uz vas sam.

Prilazila sam joj, pružajući ruku drhtavu od podrške. Tad joj ugledah pogled zaslijepljen od bijesa.

Njezin mi glas, neprepoznatljiv od patološke ljutnje, zariče:

- Kako se usuđujete?! Kako se usuđujete?! Vjerojatno mi nije bio dan od osobite bistrine, budući da joj počeh objašnjavati:

- Nisam vas htjela uznemiravati. Samo sam vam htjela iskazati svoje prijateljstvo...

U paroksizmu mržnje, ona odbaci moju ruku kao zasun i vikne:

- Hoćete li ušutjeti? Hoćete li otići?

Očigledno nisam htjela, budući da sam ostala stajati na mjestu, smetena.

Zakoračila je prema meni, s Hirošimom u desnom oku i Nagasakijem u lijevom. Jedno je sigurno: da me je mogla ubiti, ne bi oklijevala.

Konačno sam shvatila što mi je činiti: zbrisala sam.

Pri povratku u ured ostatak sam radnog dana glumila minimalnu aktivnost i pokušavala raščlaniti vlastitu imbecilnost; opsežna tema za meditaciju, recimo.

U očima svojih kolega Fubuki je bila ponižena od glave do pete. Jedino što nam je još mogla sakriti, posljednji bastion ponosa kojeg je uspjela sačuvati, bile su njezine suze. Imala je snage ne plakati pred nama.

A ja sam ju, pametnica, išla gledati kako plače u osami. Bilo je to kao da sam htjela uživati u njezinoj sramoti. Nikad ona ne bi mogla pojmiti, vjerovati, prihvatiti da je moje ponašanje bilo znak dobrote, čak blesave dobrote.

Sat vremena poslije žrtva se vratila u ured. Nitko ju nije ni pogledao. Ona je pogledala mene: njezine su me osušene oči probadale mržnjom. U njima je bilo ispisano: Ti, samo čekaj.'

Zatim se bacila na posao kao da ničeg nije bilo, dopuštajući mi da se zabavljam mislima o kazni koja me je čekala.

Bilo je jasno da je po njezinu mišljenju moje ponašanje bilo čista osveta. Znala je da me je u prošlosti mučila. Za nju je bilo nedvojbeno da je moj cilj bila osveta. Za nju je činjenica da sam vidjela njezine suze bila samo izravnavanje računa.

Toliko ju htjedoh razuvjeriti, reći joj: U redu, znam da sam učinila nešto glupo i nespretno, no zaklinjem vas da mi vjerujete: jedina mi je motivacija bila dobra, čestita i glupa humanost. Točno je da sam vam nekad zamjerala, no kad sam vas ugledala poniženu na onako podao način, nije u meni bilo mjesta ni za kakav drugi osjećaj, samo za iskonsku sućut. A budući da ste tako oštroumni, možete li posumnjati da u ovoj kompaniji, na cijelom ovom planetu, postoji netko tko vas više poštuje i podnosi vašu vladavinu predanije od mene?'

Nikad neću saznati kakva bi bila njezina reakcija da sam joj to izjavila.

Sutradan me Fubuki dočeka s veličanstveno smirenim izrazom lica. 'Oporavila se, bolje joj je', pomislih.

Ona mi najavi odmjerenim glasom:

- Imam novu službu za vas. Pođite sa mnom.

Slijedeći ju, iziđoh iz ureda. Već tad osjetih nelagodu: zar moje novo radno mjesto neće biti u računovodstvenom odjelu? Sto bi to moglo biti? Kamo me ona to vodi?

Moja se zebnja pojačala kad sam shvatila da idemo u smjeru zahoda. 'Ma ne', pomislih. Sigurno ćemo u posljednjem trenutku skrenuti lijevo ili desno, kako bismo ušle u neki drugi ured.

Ne skrenusmo ni lijevo, ni desno. Ona me odvede ravno do zahoda.

'Vjerojatno me je do vukla ovdje kako bismo raspravile o onom što se dogodilo jučer', rekoh sama sebi.

Nipošto. Ona smireno izjavi:

- Evo vašeg novog radnog mjesta. Sigurnog izraza lica, ona mi profesionalno pokaza detalje posla koji će odsada biti moj. Trebalo je zamijeniti svitke 'suhe i čiste tkanine' kad bi ista bila potrošena brisanjem ruku; također je trebalo obnavljati zalihe toaletnog papira u zahodskim odjeljcima. Stoga mi povjeri velevažne ključeve ostave u kojoj su odložene te divote, daleko od činovnika kompanije Yumimoto, čije bi pohlepe nedvojbeno bile predmet.

Vrhunac je bio kad je lijepo stvorenje nježno dohvatilo četku za čišćenje zahodske školjke kako bi mi, s mnogo ozbiljnosti, objasnila način uporabe. Zar je mislila da to ne znam? Nisam mogla ni zamisliti da će mi biti dopušteno vidjeti božicu s tim predmetom u ruci. Osobito ne da će mi isti pokazati kao moje novo žezlo.

U posljednjoj fazi zaprepaštenja postavih joj pitanje:

- Na čije mjesto dolazim?
- Ničije. Ovaj posao navečer obavljaju čistačice.
- One su dale otkaz?
- Ne. Samo, što ste sigurno već mogli zamijetiti, njihov noćni posao nije dostatan. Nerijetko nam se tijekom dana dogodi da ponestane suhe tkanine, ili da više nema toaletnog papira, ili da zahodska školjka ostane uprljana do večeri. To je nezgodno, osobito kad primamo uposlenike drugih tvrtki.

U jednom se trenutku zapitah zašto bi nekom činovniku bilo nezgodno ugledati zahodsku školjku koju je uprljao netko iz druge tvrtke, a ne njegov kolega. Nisam uspjela pronaći odgovor na to pitanje etikecije, budući da je Fubuki zaključila, blago se smiješeći:

- Zahvaljujući vama, više nećemo trpiti takve neugodnosti.

I ode. Ostala sam sama na mjestu mog promaknuća. Zabezeknuta, ostadoh ukočeno stajati, obješenih ruku. U tom trenutku Fubuki ponovno otvori vrata. Ona se, kao u kazalištu, vratila da bi mi priopćila najljepši dio:

- Zaboravila sam: podrazumijeva se da se vaš posao odnosi i na muške zahode.

Rekapitulirajmo. Dok sam bila mala htjedoh postati Bog. Vrlo brzo shvatih da su moji zahtjevi preveliki, pa dodah malo posvećene vode u misno vino: postat ću Isus. Ubrzo spoznah prekomjernost svoje ambicije i pristadoh 'glumiti' mučenika kad odrastem. Kao odrasla osoba odlučih smiriti vlastitu megalomaniju i zaposliti se kao prevoditelj u jednoj japanskoj firmi. To je za mene, nažalost, bilo predobro, pa sam bila primorana sići ljestvicu niže i postati računovođa. No za moj galopirajući socijalni pad nije postojala kočnica. I tako sam se našla na ništavnom radnom mjestu. Na moju veliku žalost - premda se nisam trebala čuditi - za mene je i ništavno bilo predobro. To sam shvatila u trenutku kad mi je bila povjerena moja konačna služba: čistačica toaleta.

Čovjek se može ushititi pred tim neumoljivim padom božanstva u zahode. Za jednu se klasičnu pjevačicu, koja je u stanju prijeći sa soprana na kontraalt može reći da ima velik raspon glasa; ja mogu naglasiti nevjerojatan raspon mojih talenata, koji su u stanju pjevati u svim registrima, kako u Božjem, tako i u registru gospode Pipi.

Čim me je minulo čuđenje, prvo što osjetih je bilo čudno olakšanje. Prednost čišćenja uprljanih zahodskih školjki je u tome što čovjek ne može niže pasti.

Tijek misli u Fubukinoj se glavi nedvojbeno bi se mogao svesti na sljedeće: 'Slijediš me sve do zahoda? Veoma dobro. Tu ćeš i ostati.'

Tu sam ostala.

Pretpostavljam da bi netko drugi na mom mjestu dao otkaz. Netko drugi, samo ne Japanac. Postavljanje na ovo radno mjesto za moju je šeficu bio način da me prisili na predaju. A dati otkaz znači izgubiti obraz. Čistiti toalete u očima Japanca nije časno, no to nije isto što i izgubiti čast.

Od dva zla uvijek treba odabrati manje. Potpisala sam jednogodišnji ugovor koji će isteći 7. siječnja 1991. Sad je lipanj. Izdržat ću.

Ponašat ću se kako bi se bilo koja Japanka ponašala da je na mom mjestu.

U tome nisam bila iznimka: svaki stranac koji se želi uklopiti u japansko društvo svim se silama trudi poštivati običaje carstva. Obratna situacija potpuno je nemoguća: Japanci koji se vrijeđaju kad drugi ne poštuju njihova pravila ponašanja nisu ni u kom slučaju šokirani vlastitim vrijeđanjem tuđih običaja.

Premda sam bila svjesna te nepravde, ipak sam se svim silama trudila uklopiti. Najneishvatljivija su ponašanja u životu najčešće vezana uz trajnost kakve mladenačke zaslijepljenosti: toliko me je bila dirnula ljepota japanskoga okružja dok sam bila dijete, da sam i dalje funkcionirala na toj osjećajnoj baštini. Pred sobom sam sad imala prezira vrijedan užas sustava koji je negirao sve što sam nekad voljela, no ipak sam ostajala vjerna vrijednostima u koje više nisam vjerovala.

Nisam izgubila obraz. Sedam sam mjeseci ostala raditi u zahodima kompanije Yumimoto.

I tako je započeo moj novi život. Koliko god se činilo čudnim, nisam imala osjećaj da sam dosegla dno. Moje zanimanje, uzmemo li sve u obzir, nije bilo toliko užasno kao računovodstvo - pritom mislim na zadatak provjere putnih troškova. Ne oklijevam ni trenutka ako imam izbor između cjelodnevnog izvlačenja shizofreničnih brojeva iz računala ili izvlačenja svitaka toaletnog papira iz ostave.

Barem mi se nije činilo da u ovom poslu ne nadzirem događaje. Moj je hendikepirani mozak shvaćao narav postavljenih mu problema. Više nije trebalo otkrivati koji je bio tečaj marke 19. ožujka, kako bih preračunala u jene hotelski račun, a zatim usporedila moj rezultat s rezultatom dotičnog gospodina, niti sam se morala pitati zašto je on došao do iznosa od 23 254, a ja do 499 212. Sada je prljavštinu trebalo preračunati u čistoću i odsutnost papira u njegovu prisutnost.

Sanitarna higijena nije moguća bez mentalne higijene. Onima koji će neizostavno smatrati nedostojnom moje podčinjavanje jednoj gnusnoj odluci, moram reći sljedeće: nijednog se trenutka tijekom tih sedam mjeseci nisam osjetila poniženom.

U trenutku kad sam bila postavljena na to nevjerojatno radno mjesto, ušla sam u posve novu dimenziju svog postojanja: u svijet najobičnije poruge. Mislim da je do promjene došlo refleksnim djelovanjem: kako bih izdržala sedam mjeseci koje sam trebala ondje provesti, morala sam izmijeniti vlastite standarde, preokrenuti sve ono prema čemu sam se dotad ravnala u životu.

Taj je preokret bio trenutak zahvaljujući spasonosnom djelovanju mog imuniteta. Istoga je trenutka u mojoj glavi prljavo postalo čisto, stid slava, mučitelj žrtva, a gnusno smiješno.

Inzistiram na posljednjoj riječi: na tom sam 'malom mjestu', da tako kažem, proživjela najsmješnije razdoblje mog postojanja, u kojem je inače bilo koječega. Dok bi me svakog jutra metro odvezio do Yumimotova zdanja, ja bih već osjećala potrebu da se smijem zbog onog što me čekalo. A kad sam zasjedala na svom položaju, morala sam se boriti protiv divljih napadaja luđačkog smijeha.

U kompaniji je uz stotinjak uposlenih muškaraca moglo biti pet žena, od kojih je samo Fubuki uspjela dosegnuti status vodećeg kadra. Preostajale su dakle tri uposlenice koje su radile na drugim

katovima: meni su bili dodijeljeni toaleti na četrdeset četvrtom katu. Ženski su zahodi na četrdeset četvrtom katu logičnim slijedom bili, da tako kažemo, posjed namijenjen mojoj šefici i meni osobno.

Usput govoreći, moje je zemljopisno ograničenje na četrdeset četvrti kat bilo dokaz, ako bi dokaz bio neophodan, apsolutne bezvrijednosti mog radnog mjesta. Ako je ono što vojnici elegantno zovu 'tragovima kočnja' bilo toliko neugodno posjetiteljima, ne vidim zašto im je to manje smetalo na četrdeset trećem i četrdeset petom katu.

Ipak, nisam pokrenula raspravu o tom argumentu. Da sam to kojim slučajem učinila, odgovor što bih ga dobila bio bi nedvojbeno sljedeći: 'Upravo tako. Odsada će i drugi katovi biti pod vašom jurisdikcijom.' Moje su se ambicije stoga zadovoljile četrdeset četvrtim katom.

Moje izokretanje vrijednosti nije bio čist privid. Fubuki bijaše u potpunosti ponižena onim što je protumačila kao očitovanje moje mlitavosti. Bilo je očigledno da je računala na moj otkaz. Sramota joj se vratila kao pljuska.

Taj poraz, dakako, nikad nije bio iskazan riječima. Ipak, bio je popraćen dokazima.

Tako sam, primjerice, u muškim zahodima imala prigodu susresti gospodina Hanedu osobno. Oboje smo bili dojmljeni tim susretom: ja, zato što mi je bilo teško zamisliti Boga na jednom takvom mjestu; on, zato što ništa nije znao o mom poslovnom napredovanju.

U jednom mi se trenutku nasmiješio, vjerujući kako me je moja legendarna nespretnost dovela u pogrešan sanitarni čvor. Prestao se smijati kad je ugledao da uklanjam svitak tkanine koja više nije bila ni suha ni čista i na njegovo mjesto stavljam novi svitak. Tad je shvatio i više me se nije usuđivao pogledati. Bilo mu je veoma nelagodno.

Nisam očekivala da će ta epizoda izmijeniti moju sudbinu. Gospodin Haneda je bio predobar predsjednik da bi doveo u pitanje odluke sebi podređenih šefova, tim više što je ova odluka dolazila od jedinog vodećeg kadra ženskog spola njegove tvrtke. Ipak sam imala razloga vjerovati da će Fubuki biti prisiljena dati određena objašnjenja vezana uz moje nove radne zadatke.

I tako mi ona sutradan, u ženskom toaletu, izjavi odmjerenim glasom:

- Ako imate razlog za žalbu, trebali biste se meni obratiti.
- Nikomu se nisam žalila.
- Vrlo dobro znate što hoću reći.

Nisam shvaćala. Što sam trebala učiniti da ne izgledam kao da se žalim? Pobjeći iz muških zahoda kako bih ostavila dojam da sam uistinu odabrala pogrešan sanitarni čvor?

Ipak sam obožavala rečenicu svoje šefice: 'Ako imate razlog za žalbu...' Ono što sam u toj izjavi najviše voljela bijaše ono 'ako': bilo je, dakle, moguće i da nemam razlog za žalbu.

Hijerarhijski su me tek dvije osobe mogle spasiti: gospodin Omochi i gospodin Saito.

Bilo je očigledno da dopredsjednika moj položaj nimalo ne zabrinjava. On je čak bio oduševljen kad mi je dodijeljen nov posao. Svaki put kad bi me susreo u zahodu, veselo bi dobacio:

- Lijepo je to, ha, imati radno mjesto?

Govorio bi to bez imalo ironije u glasu. Nedvojbeno je mislio kako ću u toj zadaći otkriti zadovoljstvo čiji je jedini izvor rad. Za njega je činjenica da je jedno nesposobno ljudsko biće, kao što sam ja, napokon uspjelo naći svoje mjesto u društvu bila pozitivna. Osim toga, napokon je osjetio olakšanje, budući da me više nije plaćao ni za što.

Da mu je netko kojim slučajem izjavio kako me je novo radno mjesto stavilo u ponižavajući položaj, uzviknuo bi:

- I što još? To vrijeda njezin ponos? Neka se smatra sretnom što može raditi za nas.

S gospodinom Saitom bilo je drukčije. Za njega je cijela priča bila silno neugodna. Mogla sam primijetiti da je umirao od straha pred Fubuki; iz nje je zračilo četrdeset puta više snage i autoriteta nego iz njega. Ni za što na svijetu ne bi se usudio umiješati.

Kad god bi me susreo u toaletu, njegovo bi izmoždeno lice poprimilo bolan izraz nervoze. Moja je šefica bila u pravu kad mi je govorila o humanosti gospodina Saita. Bio je dobar, ali i malodušan.

Ipak je najneugodniji bio susret s odličnim gospodinom Tenshijem. On ude, ugleda me i lice mu se izmijeni. Kad je uspio prevladati prvo čuđenje, postade narančast. Tad prošapta:

- Amelie-san...

Tu zastane, shvativši kako se ništa drugo ne može reći. Njegovo ponašanje tad postade čudno: istog trenutka iziđe, premda nije obavio nijednu aktivnost predviđenu za to mjesto.

Ne znam je li potreba zbog koje je došao bila minula, ili je otišao u toalet na nekom od drugih katova. Tad shvatih da se gospodin Tenshi ponovno odlučio za najplemenitije rješenje. Njegov način da iskaže svoje neslaganje s meni namijenjenom sudbinom bijaše bojkot sanitarnog čvora na četrdeset četvrtom katu. U to sam sigurna, budući da ga poslije više nikad nisam srela. A sumnjam, koliko god njegovo ponašanje bilo anđeosko, da je bio satkan isključivo od duha.

Ubrzo shvatih da on skuplja istomišljenike: uskoro nitko iz odjela mliječnih proizvoda nije dolazio u moju jazbinu. Rastuća neposjećenost muških zahoda mi je malo-pomalo počela bosti oči, čak kad su u pitanju bili i drugi odjeli.

Blagoslovili gospodina Tenshija. Tim više jer je bojkot predstavljao pravu osvetu Yumimotu: činovnici koji su radije išli obavljati nuždu na četrdeset trećem katu su, čekajući dizalo, gubili vrijeme koje su mogli iskoristiti radeći za kompaniju. U Japanu se to zove sabotaža. Jedan od najgorih zločina, toliko užasan da se naziva francuskim imenom, budući da su samo stranci sposobni izmisliti takvu podlost.

Ta me je solidarnost duboko dirnula i probudila moju filološku strast: premda je podrijetlo riječi 'boycott' vezano uz jednog Irca prezimena Bovcott, ipak se može pretpostaviti da etimologija njegova patronima aludira na dječaka. A štrajk protiv mojih usluga bio je isključivo muški.

Girlcott se nije dogodio. Nasuprot tome, Fubuki je predanije no ikad prije posjećivala sanitarije. Čak je počela prati zube dvaput dnevno. Čovjek ne može ni zamisliti pozitivne posljedice njezina bijesa na čistoću njezine usne šupljine. Toliko mi je zamjerala što nisam dala otkaz, da joj je svaki izgovor bio dobrodošao da me izaziva.

Njezino me ponašanje zabavljalo. Fubuki je vjerovala da mi smeta, ne znajući da sam oduševljena tim brojnim prigodama da se divim njezinoj olujnoj ljepoti u našim zasebnim odajama. Nijedan salon nije bio toliko prisan kao ženski toaleti na četrdeset četvrtom katu. Savršeno sam dobro znala da je riječ o mojoj šefici svaki put kad bi se otvarala zahodska vrata, budući da su preostale tri žene radile na

četrdeset trećem katu. Bijaše to zatvoren prostor, racineovski, na kojem su se dvije tragičarke susretale više puta dnevno, kako bi napisale novu epizodu bijesnog sukoba strasti.

Malo-pomalo, napuštenost muških sanitarija smještenih na četrdeset četvrtom katu postala je suviše očita. Uz dopredsjednika viđala sam još samo dva ili tri smušenjaka. Pretpostavljam da se prvi rasrdio i izvijestio pretpostavljene.

Za glavešine je to zacijelo bio pravi taktički problem. Koliko god bili opsjednuti vladanjem, kompanijski moćnici ipak nisu svojim činovnicima mogli narediti da idu obavljati svoje potrebe na njihovu katu, umjesto na katu ispod. S druge strane, ipak nisu mogli zažmiriti pred tom vrstom sabotáže. Bilo je prijeko potrebno reagirati. Kako?

Naravno da je sva ljaga pala na mene. Fubuki ude u ginecej i stravičnim mi glasom izjavi:

- Više se ovako ne može. Ponovno ometate ljude oko sebe.

- Što sam opet učinila?

- Dobro znate.

- Kunem vam se da ne znam.

- Niste li primijetili da se gospoda više ne usuđuju dolaziti u toalete na četrdeset četvrtom katu? Oni gube vrijeme odlazeći u zahode na drugim katovima. Smeta im vaša prisutnost.

- Shvaćam. No, nisam ja odlučila biti tu gdje jesam. Toga ste svjesni.

- Oholice! Da imate i malo ponosa, to se ne bi događalo.

Namrštih se:

- Ne vidim kakve to ima veze s ponosom?

- Gledate li muškarce koji idu do umivaonika na isti način kako gledate mene, tad je jednostavno obrazložiti njihovo ponašanje.

Prasnuh u smijeh:

- Budite sigurni da ih ja uopće ne promatram.

- Kako onda objasniti da im je neugodno?

- To je normalno. Sama prisutnost osobe suprotnog spola dostatna je da osjećaju neugodu.

- Zašto iz toga ne izvučete pouku?

- Koju pouku?

- Da više ne budete prisutni!

Moje se lice razvedri:

- Oduzet mi je posao muškarce? Oh? hvala vam!

- Nisam to rekla!

- Onda mi nije jasno.

- Dakle, čim neki muškarac uđe, vi izlazite. Čekate da on ode da biste se vratili.

- Dobro. No, ako sam u ženskim toaletima, tad ne mogu vidjeti ima li koga u zahodima za gospodu. Osim ako...

- Što?

Moje se lice tad pretvori u najgluplju i najneviniju moguću grimasu.

- Imam ideju! Bilo bi dovoljno smjestiti kameru u muškim sanitarijama, a monitor u ženskim. Tad bih znala kad smijem otići u muški dio!

Fubuki me je zaprepašteno gledala.

- Kamera u muškim zahodima? Promislite li vi ikad prije no što nešto kažete?

- Nema problema ako muškarci nisu o tome obavješteni! - nastavih dovrtljivo.

- Ušutite! Pravi ste imbecil!

- Nadajmo se. Zamislite da ste ovo radno mjesto povjerali nekoj inteligentnoj osobi!

- S kojim mi pravom odgovarate?

- Što time riskiram? Niste u mogućnosti dodijeliti mi niže radno mjesto.

U tom sam trenutku otišla predaleko. Učinilo mi se da će moja šefica doživjeti infarkt. Njezin me pogled probadao kao nož.

- Pripazite! Ne znate što bi vam se moglo dogoditi.

- Recite mi.

- Čuvajte se. I pobrinite se da izađete čim netko dođe.

Ona tad izađe. Pitala sam se je li njezina prijetnja bila stvarna ili je blefirala.

Uvažila sam, dakle, novoprimitveni naputak, sretna što ću rjeđe posjećivati mjesto na kojem sam tijekom dva mjeseca imala mučnu povlasticu otkrivanja kako japanski mužjak nije nimalo ugladen. Koliko god Japanka živjela u stalnom strahu da bi netko mogao čuti i najmanji zvuk što ga proizvodi njezino tijelo, toliko Japanca to uopće ne brine.

Premda sam na dotičnom mjestu bila prisutna rjeđe no prije, ipak sam mogla zaključiti kako se uposlenici odjela za mliječne proizvode još nisu vratili svojim higijenskim navikama na četrdeset četvrtom katu: potaknut njihovim šefom, bojkot nije obustavljen. Vječna slava gospodinu Tenshiju.

Od trenutka kad sam postavljena na ovo radno mjesto, otići na zahod u kompaniji je, iskreno govoreći, postalo politički čin.

Muškarac koji je nastavljao ići na zahod na.,, četrdeset četvrtom katu davao je do znanja: 'Moja je podčinjenost autoritetu potpuna i nije me briga što netko ponižava strance. Njima i nije mjesto u Yumimotu.'

Onaj koji je odbijao ići na zahod je iznosio sljedeće: 'Poštovanje meni nadređenih osoba ničim ne narušava moj kritički duh kad su u pitanju neke od njihovih odluka. Ipak, smatram da bi za Yumimoto bilo korisno zaposliti strance na odgovornim položajima, gdje bi nam mogli biti od koristi.'

Nikad još zahodi nisu bili poprište ideološke rasprave s tako velikim ulogom.

Svako je ljudsko biće upoznalo dan iskonske traume, koja život dijeli na ono prije i ono poslije, i samo prisjećanje na nju, čak i potajno, dovoljno je da čovjeka okameni svojim iracionalnim, životinjskim i neizlječivim užasom.

U kompaniji su ženski toaleti bili predivni, jer ih je osvjetljavao velik ostakljeni zid. Taj je zid u mom životu zauzeo divovsko mjesto: provodila sam sate pred njim, lijepila uz njega čelo igrajući se bacanja u bezdan.

Zamišljala sam svoje tijelo kako pada, predavala sam se tom padu do vrtoglavice. Stoga moram otvoreno reći da mi na radnom mjestu nikad nije bilo dosadno.

Bijah u potpunosti prepuštena igri skakanja u vidik u trenutku kad se dogodi nova drama. Začuh otvaranje vrata iza mojih leđa. Mogla je to biti samo Fubuki. Ipak, nije to bio kratak i brz zvuk koji bi pratio moju mučiteljicu. Bilo je to kao da je netko izbio vrata iz vratnica. Osim toga, ono što je uslijedilo nisu bili koraci ženskih cipelica, već teški i bijesni koraci jetija u vrijeme parenja.

Sve se odvijalo tako brzo, da sam se jedva uspjela okrenuti i ugledati dopredsjednikovu nevjerojatnu tjelesnu masu kako srlja prema meni.

Mikrosekunda zaprepaštenosti ('Nebesa! Muškarac - ako se ova debela slanina mogla zvati muškarcem - u ženskom zahodu!'), pa cijela vječnost panike.

On me ščepa kao što bi King Kong ščepao malenu plavušicu i odvuče me van. Bila sam igračka u njegovim rukama. Moj je strah dosegao vrhunac kad ugledah da me odvlači u toalet za gospodu.

Tad se prisjetih Fubukinih prijetnji: 'Ne znate što bi vam se moglo dogoditi.' Nije blefirala. Platit ću za svoje grijehе. Moje je srce prestalo kucati. Mozak mi se bacio na pisanje oporuke.

Sjećam se da sam pomislila: 'On će te silovati i ubiti. Da, ali kojim redosljedom? Nadam se da će me prvo ubiti!'

Jedan je čovjek upravo prao ruke u umivaoniku. Prisutnost treće osobe, nažalost, nije promijenila zamisao gospodina Omochija. On otvori vrata jednog odjeljka i baci me na školjku.

'Kucnuo je tvoj čas', pomislih.

Grčevito urlajući, počeo je ponavljati tri sloga.

Moj je strah bio tako velik da nisam ništa razumjela; mislila sam da je riječ o sinonimu povika banzai! kojim se služe kamikaze u vrlo preciznom slučaju seksualnog nasilja.

On je na vrhuncu bijesa nastavljao urlajući ponavljati ta tri glasa.

Nenadano mi sine i uzmognem odgonetnuti njegovo rikanje:

- No pepa! No pepa!

Što na japansko-američkom znači:

- No paper! No paper!

Dopredsjednik se, dakle, bio odlučio ukazati mi na nestašicu toaletnog papira na tako nježan način.

Ne gubeći ni trenutak, obamrlim nogama otrčah do ostave čiji je ključ bio u mom vlasništvu i vratih se ruku punih svitaka toaletnog

papira. Gospodin Omochi me je promatrao dok sam ih stavljala na za to predviđena mjesta, a zatim je zaurao nešto što nije zvučalo kao kompliment, izbacio me van i smjestio se u novoopskrbljeni odjeljak.

Iskidane duše pobjegoh u sanitarije za dame. Čučnuh u jedan kut i zaplakah nepismenim suzama.

Fubuki je baš kao za inat upravo u tom trenutku došla prati zube. U zrcalu sam vidjela kako me je, s ustima zapjenjenim od paste za zube, gledala kako ridam.

U jednom sam trenutku toliko mrzila svoju šeficu, da poželjeh da umre. Iznenada pomišljajući na podudarnost između njezina patronima i jedne latinske riječi koja mu je savršeno pristajala, poželjeh joj doviknuti: 'Memento mori!'

Šest godina prije obožavala sam japanski film Furyo - čiji je engleski naslov bio Merry Christmas, mister Lawrence. Radnja filma odvijala se tijekom rata na Pacifiku, oko 1944. godine. Skupina britanskih vojnika bila je zatočena u japanskom vojničkom logoru. Između jednog britanskoga vojnika (David Bowie) i japanskoga zapovjednika (Ryuichi Sakamoto) razvilo se ono što neki školski udžbenici nazivaju 'paradoksalnim odnosom'.

Možda bi se to moglo objasniti mojom tadašnjom mladošću, no za mene je Oshimin film bio iznimno ganutljiv, osobito prizori dvosmislenih sučeljavanja dvojice glavnih likova. Sve završava tako da Japanac Engleza osuđuje na smrt.

Jedna od najdivnijih scena tog dugometražnog filma jest ona u kojoj, pred kraj filma, Japanac dolazi promatrati svoju polumrtvu žrtvu. Kazna koju je odabrao bila je ukopavanje tijela u zemlju do vrata, i to tako da glava ostaje na površini, izložena suncu. Ta je genijalna doskočica zatvorenika istodobno ubijala na tri načina - on bi umirao od žeđi, gladi i sunčanice.

Kazna je bila tim prikladnija, što je plavokosi Britanac imao kožu osjetljivu na sunce. I kad se ratni zapovjednik, ukočen i ponosan, došao pokloniti objektu svog paradoksalnog odnosa, lice umirućeg već je imalo boju prepečenog bifteka, pougljenjenog. Bilo mi je šesnaest godina i činilo mi se da je takav način umiranja lijep dokaz ljubavi.

Nisam se uspijevala oteti dojmu da je ta priča nalik mojoj patnji u kompaniji Yumimoto, premda su trpljene patnje bile različite. No, ipak sam bila ratna zatočnica u japanskom logoru i moja je mučiteljica bila jednako lijepa kao i Rvuichi Sakamoto.

Dok je jednog dana prala ruke, upitah ju je li gledala film. Ona odgovori potvrdno. Sigurna sam da tad bijaše moj dan hrabrosti, budući da nastavih:

- Svidio vam se?

- Glazba je bila dobra. Šteta što priča nije vjerodostojna.

(Fubuki je, i ne znajući, prakticirala meki revizionizam, koji je među mladim ljudima Zemlje Izlazećeg Sunca još nalazio brojne pristaše; njihovim se sunarodnjacima ne može ništa zamjeriti kad je u pitanju posljednji rat, a cilj je njihovih upada u Aziju bila tek obrana tamošnjeg stanovništva od nacista. Nisam bila u poziciji s njom o tome raspravljati.)

- Mislim da je taj film potrebno gledati kao metaforu - rekoh.

- Metaforu čega?

- Međuljudskih odnosa. Primjerice, odnosa između mene i vas.

Ona me tad smeteno pogleda, kao da se pita što li je ta slaboumnica opet pronašla.

- Da - nastavih. - Između mene i vas je ista razlika kao i između Rvuichija Sakamota i Davida Bowieja. Istok i Zapad. Iza očevidnog sukoba skrivena je ista međusobna znatiželja, iste nesuglasice iza sebe kriju stvarnu žudnju da se shvati onaj drugi.

Premda nisam odstupila od, blago rečeno, asketskih litota, ipak sam shvatila da sam otišla predaleko.

- Ne - trezveno mi uzvratila moja šefica.

- Zašto?

Čemu li će biti nalik njezin protunapad? Trebala je samo odabrati jedan odgovor u gomili mogućnosti što joj se nudila: 'Ne osjećam prema vama nikakvu znatiželju', ili 'Nemam potrebu s vama pronaći zajednički jezik', ili 'Kako li samo možete biti toliko drski da vlastitu sudbinu uspoređujete sa sudbinom ratnog zarobljenika!', ili 'Između ta dva lika postojalo je doista nešto dvosmisleno, što nipošto ne vrijedi u našem slučaju'.

Ali ne. Fubuki bijaše vrlo okretna. Pristojnim i neutralnim glasom dade odgovor koji je na posve drugi način zadavao udarac prikriven

njezinom uljudnošću:

- Smatram da ne sličite Davidu Bowieju. Mora se priznati da je bila u pravu.

Rijetko sam govorila na radnom mjestu koje je odsada bilo moje. Nije to bilo zabranjeno, no jedno me je nepisano pravilo u tom kočilo. Čudno je to, no kad se čovjek bavi tako nečistim poslom, on ponos može sačuvati tek ako šuti.

I doista, susretne li čovjek čistačicu toaleta koja neprestano priča, pomislit će kako se ona ugodno osjeća na svom radnom mjestu i kako u tom poslu do te mjere uživa, da neprekidno cvrkuče.

Radi li pak šutke, to je dokaz da svoj posao doživljava kao redovničko poniženje. Umanjena šutnjom, ona izvršava pokajničku dužnost za oprostjenje grijeha cjelokupnog čovječanstva. Bernanos govori o mučnoj banalnosti zla; čistačica toaleta je svjesna mučne banalnosti ljudskih izmetina, uvijek istih iza odvratnih nejednakosti.

Njezina šutnja govori o njezinoj preneraženosti. Ona je karmeličanka sanitarija.

Što sam više šutjela, više sam razmišljala.

Smatrala sam kako je, primjerice, usprkos mom fizičkom odstupanju od Davida Bowieja, moja usporedba bila na mjestu. Postojale su veze između njegove i moje osobne priče. Naposljetku, osjećaji što ih je prema meni gajila Fubuki nisu mogli biti čisti, budući da mi je dodijelila tako prljavo radno mjesto.

Nisam joj ja bila jedina podređena osoba. Bila sam jedina koju je mrzila i prezirala. Bez problema je mogla mučiti i druge, no ipak je okrutnost vježbala isključivo na meni. Sigurno je to bila neka vrsta povlastice. Odlučih se smatrati odabranom.

Iz ovih bi se stranica moglo zaključiti sa je Yumimoto bio sav moj život. To nije točno. Izvan kompanije vodila sam život koji nipošto nije bio ni prazan ni beznačajan.

Ipak, odlučila sam ne pričati o tom životu. Taj se dio ponajprije ne uklapa u temu. Osim toga, taj je dio mog života bio vrlo ograničen u vremenu, uzmemo li u obzir radnu satnicu u kompaniji.

No najveći je razlog shizofrene prirode: na radnom mjestu, u toaletima na četrdeset četvrtom katu Yumimota, čisteći ostatke tjelesnog otpada nekog od činovnika, nisam mogla zamisliti da izvan te zgrade, jedanaest stanica podzemne željeznice dalje, postoji

mjesto na kojem me ljudi vole, poštuju i ne vide nikakvu vezu između mene i četke za čišćenje zahodskih školjki.

Kad bi u mojoj svijesti na površinu isplivao taj noćni dio moje svakodnevice tijekom mog boravka na radnom mjestu, mogla sam razmišljati samo na ovaj način: 'Ne. Ti si izmislila tu kuću i te osobe. Ako ipak misliš da oni postoje dulje od tvog novog radnog iskustva, to je tek iluzija. Otvori oči: koliko teže tijela tih hvale vrijednih ljudi u usporedbi s vječnošću porculana sanitarija? Sjeti se fotografija bombardiranih gradova: ljudi su mrtvi, kuće srušene sa zemljom, no zahodi su i dalje ponosno uzdignuti prema nebu, uzdignuti na cijevima u erekciji. Kad se dogodi apokalipsa, gradovi će biti tek šume toaleta. Topla spavaća soba u kojoj spavaš i osobe koje voliš tek su utješne tlapnje tvog duha. Za ljude koji obavljaju bijedne poslove tipično je da stvore ono što Nietzsche naziva pozadinskim svijetom, zemaljski ili nebeski raj u kojeg se trude vjerovati kako bi zataškali svoje užasno stanje. Njihov je mentalni raj tim ljepši, što je njihov posao ružniji. Vjeruj mi: ne postoji ništa drugo, samo sanitarije na četrdeset četvrtom katu. Sve je ovdje i sad.'

Mogla sam samo prilijepiti čelo uz staklo i bacati se kroz prozor. Ja sam jedina osoba na cijelom svijetu kojoj se dogodilo to čudo: defenestracija mi je spasila život.

Sigurno su još i danas dijelovi moga tijela razasuti po cijelome gradu.

Prošli su mjeseci. Vrijeme je iz dana u dan sve više gubilo sadržaj. Više nisam bila u stanju reći prolazi li brzo ili usporeno. Moje je sjećanje počelo funkcionirati kao zahodski kotlić. Navečer bih puštala vodu. Posljednje bi tragove prljavštine uklanjala moja mentalna četka.

Ritualno čišćenje ipak nije bilo ni od kakve koristi, budući da se zahodska školjka mog mozga iznova prljala svakog jutra.

Obični su smrtnici već davno došli do zaključka da su toaleti savršeno mjesto za meditaciju. Za mene, koja se nisam odlučila za poziv karmelićanke to bijaše odlična prilika za razmišljanje.

Došla sam do važnog zaključka: u Japanu je ljudsko postojanje svedeno na tvrtku.

Ta je istina dakako već bila opisana u brojnim gospodarstvenim radovima posvećenima ovoj zemlji. No čitav jedan zid stoji između

aktivnosti čitanja jedne rečenice i proživljavanja istog. Do mile sam volje mogla razmišljati što ta istina predstavlja za uposlenike kompanije Yumimoto i mene osobno.

Moj križni put nije bio teži od njihova. Proživljavala sam tek nešto veće poniženje. No, to nije bilo dostatno da počnem zavidjeti drugima. Njihov je položaj bio jednako bijedan kao i moj.

Računovođe koji su provodili deset sati svakoga dana prepisujući brojeve za mene su bili tek žrtve na oltaru nekog božanstva lišena uzvišenosti i tajne. Već cijelu vječnost ponizno posvećuju svoj život stvarnostima koje ih nadilaze; nekoć su taj jalov trud barem mogli opravdati kakvim mističnim razlozima. U naše vrijeme više nema mjesta za snove. Ljudi žrtvuju svoje postojanje ni za što.

Japan je, kao što je već poznato, zemlja s najvećim brojem samoubojstava. Ja sam pak začuđena što samoubojstva nisu još češća.

Što bi to izvan kompanije moglo čekati računovođe kojima su brojke isprale mozgove? Obavezno pivo s kolegama jednako trepaniranih mozgova, sati vožnje u prepunom metrou, već zaspala supruga, već premorena djeca, san koji vas odvlači kao slivnik što se prazni, rijetki godišnji odmori s kojima nitko ne zna što bi; ništa što bi zaslužilo nazvati se životom.

Najgore je od svega pomisliti kako su, u svjetskim razmjerima, ti ljudi povlašteni.

Stigao je i prosinac, mjesec mog davanja otkaza. Ta bi riječ mogla začuditi: bližio se svršetak mog ugovora, što znači da nije bila riječ o davanju otkaza. No, ipak je tako bilo. Nisam mogla prekriženih ruku čekati večer 7. siječnja 1991. i otići poslije rukovanja s nekolicinom. U zemlji u kojoj je čovjek donedavno, s ugovorom ili bez njega, bivao uposlen do kraja svog radnog vijeka, nitko nije mogao napustiti radno mjesto bez formalnosti. Da bih se držala tradicije trebala sam dati otkaz predstavniku svake hijerarhijske stepenice osobno, počevši od dna piramide: prva je na redu bila Fubuki, zatim gospodin Saito, pa gospodin Omochi i gospodin Haneda na kraju.

Mentalno sam se pripremila za taj čin. Samo se po sebi podrazumijevalo da ću se pridržavati glavnog pravila - ne žaliti se.

Dobila sam i očinski naputak: moja afera nipošto nije smjela pomutiti dobre odnose između Belgije i Zemlje Izlazećeg Sunca. Ni

po čemu se nije smjelo naslutiti da se bilo koji Japanac u tvrtki prema meni loše odnosio. Jedini motivi koje sam smjela navesti - budući da ću biti prisiljena navesti razloge zbog kojih napuštam tako probitačno mjesto - bit će oni izgovoreni u prvom licu jednine.

To mi, logično, nije ostavljalo nikakva izbora - svu krivnju trebala sam svaliti na sebe. Takav bi stav mogao biti smiješan, no ja sam kretala od načela da bi mi Yumimotovi uposlenici mogli biti zahvalni na ponašanju koje im omogućava da ne izgube obraz te da će me prekinuti prosvjedujući: 'Nemojte govoriti ništa loše o sebi, vi ste veoma ispravna osoba!'

Zatražih susret s mojom šeficom. Ona mi zakaza sastanak krajem poslijepodneva u jednom ispražnjenom uredu. Dok sam odlazila na dogovoreni susret, jedan mi je demon šaputao u glavi: 'Reci joj da bi kao gospoda Pipi mogla bolje zarađivati u nekoj drugoj firmi.' S velikom sam mukom tom vragu začepila gubicu, tako da sam već bila na rubu neobuzdanog smijeha u trenutku dok sam sjedala ljepotici sučelice.

Demon tad iskoristi priliku i u uho mi prišapne sljedeći prijedlog: 'Reci joj da ćeš ostati samo ako u toalete stave tanjurić na koji će svaki posjetitelj položiti pedeset jena.'

Zagrizoh unutrašnjost svog obraza kako bih zadržala ozbiljnost. Bilo je to toliko teško, da nisam uspijevala govoriti.

Fubuki uzdahne:

- I onda? Imali ste mi nešto za reći? Sagibala sam glavu do krajnjih granica kako bih sakrila usta koja su se krivila od smijeha, što mi je dalo ponizan izgled, kojim je moja šefica zacijelo bila zadovoljna.

- Bliži se kraj mog ugovora te vam htjedoh s ogromnim žaljenjem najaviti da ga ne namjeravam produžiti.

Moj je plašljiv i podčinjen glas bio glas savršeno inferiorne osobe.

- A? A zašto? - upita me suho.

Kakvog li fantastičnog pitanja! Nisam dakle samo ja glumatala. Odlučih oponašati ju sa sljedećom karikaturom od odgovora:

- Kompanija Yumimoto mi je ponudila brojne prilike da se dokažem. Vječno ću joj biti zahvalna. Nažalost, nisam se pokazala doraslom ponuđenoj mi časti.

Bila sam prisiljena prestati kako bih se ponovno ugrizla za obraz, toliko mi se ono što sam govorila činilo smiješnim. Fubuki, čini se,

ništa nije bilo smiješno, budući da mi reče:

- Točno. A, zašto, po vašem mišljenju, niste bili dorasli?

Nisam se mogla suzdržati da ne podignem glavu i zaprepašteno ju pogledam. Zar je moguće da me pita zašto nisam bila na nivou kompanijskih toaleta? Zar je njezina želja da me ponizi bila baš tako ogromna? Ako je doista tako, kakva je bila prava priroda njezinih osjećaja prema meni?

Gledajući ju ravno u oči, kako ne bih propustila nijednu njezinu reakciju, izrekoh sljedeći apsurd:

- Zato što moj intelektualni kapacitet nije bio dostatan.

Nije mi bilo važno koliki je intelektualni kapacitet bio potreban za čišćenje prljavih školjki, više me je zanimalo hoće li pretjerana poniznost biti po ukusu moje mučiteljice.

Njezino je lice dobro odgojene Japanke ostalo nepokretno i bezizražajno, pa je bilo potrebno seizmografsko praćenje da bi se ustanovilo lagano grčenje njezinih vilica, prouzrokovano mojim odgovorom. Uživala je.

Nije joj bila namjera stati na tako dobrom putu u pravcu užitka. Ona nastavi:

- I ja tako mislim. Što je, po vama, razlog toj nesposobnosti?

Odgovor se podrazumijevao. Veoma sam se zabavljala:

- Inferiornost zapadnjačkoga mozga u odnosu na japanski.

Oduševljena mojom pokornošću prema njezinim prohtjevima, Fubuki se odluči za pravedan odgovor:

- Ima i toga. Ipak ne treba pretjerivati s inferiornošću prosječnog zapadnjačkoga mozga. Ne mislite li da je ta nesposobnost isključivo posljedica manjkavosti vašeg vlastitog mozga?

- Zacijelo.

- U početku sam mislila kako vam je namjera potkopati rad Yumimota. Zakunite mi se da niste hinili glupost.

- Kunem vam se.

- Jeste li svjesni vaše invalidnosti?

- Jesam. Kompanija Yumimoto pomogla mi je da tog postanem svjesna.

Moja je Šefica i dalje imala hladnokrvan izraz lica, no po njezinu sam glasu mogla zaključiti da joj se usta suše. Bila sam sretna što joj napokon mogu priuštiti užitak.

- Kompanija vam je, dakle, učinila veliku uslugu.
- Vječno ću joj na tome biti zahvalna.

Obožavala sam nadrealistički ton našeg razgovora, koji je Fubuki uzdigao sve do neočekivanog sedmog neba. Općenito, bio je to vrlo dirljiv trenutak.

'Draga snježna olujo, dopustiš li mi, bit ću instrument tvog užitka, što me ne košta suviše, i neka ti ne bude neugodno, samo me preplavi tvojim tvrdim i oporim pahuljama, tvojim ledom isklesanim poput bjelutka; tvoji su oblaci otežali od bijesa, i ja pristajem biti smrtnica izgubljena u planini na koju izlivaš svoju srdžbu i kapljice me tvoje zaleđene pljuvačke udaraju ravno u lice, no ne marim, budući da je tvoja potreba da mi zarezuješ kožu uvredama predivan prizor. Ti u mene pucaš slijepim mecima, draga moja snježna olujo, pa sam odbila da mi svezu oči pred tvojim streljačkim vodom, jer tako sam dugo čekala da vidim užitak u tvom pogledu.'

Povjerovah da je dosegнула vrhunac zadovoljstva, jer mi je postavlja pitanje, kako mi se učinilo, tek reda radi:

- I onda, što namjeravate činiti?

Nisam joj namjeravala govoriti o rukopisima na kojima sam radila. Izvukoh se izrekavši banalnost:

- Možda bih mogla podučavati francuski. Moju šeficu tad obuze napad prezriva smijeha.

- Podučavati! Vi! Mislite li da ste u stanju nekoga podučavati!?

Ta vražja snježna oluja, nikad joj ne ponestaje streljiva!

Shvatih da je tražila još. Nisam joj, dakle, htjela nerazumno odgovoriti kako imam profesorsku diplomu.

Pognuh glavu.

- U pravu ste, nisam još svjesna vlastitih granica.

- Točno tako. Budimo iskreni, kojim biste se vi poslom mogli baviti?

Tad se od mene očekivalo da joj otvorim put prema vrhuncu ekstaze.

U drevnom japanskom carskom protokolu određeno je da se Caru treba obraćati 'sa stravom i drhteći'. Oduvijek sam obožavala tu formulu koja je tako dobro odgovarala ponašanju glumaca u samurajskim filmovima, kojima bi glas izbezumljeno podrhtavao od nadljudskog poštovanja svaki put kad bi se obraćali svojim zapovjednicima.

Zaogrnuh se maskom strave i počeh drhtati. U pogled mlade žene uronih svoj prestrašen pogled i počeh mucati:

- Mislite li da će me smetlari htjeti uposliti?

- Da! - reče s malo previše oduševljenja. Ona tad duboko uzdahne. Uspjela sam.

Svoj sam otkaz zatim trebala ponuditi i gospodinu Saitu. I on mi zakaza sastanak u praznom uredu, no, za razliku od Fubuki, osjećao se neugodno dok sam sjedala ispred njega.

- Bližimo se kraju mog ugovora te bih vam sa žaljenjem htjela najaviti kako mi nije namjera obnoviti ga.

Lice gospodina Saita se zgrči. Budući da nisam bila u stanju odgonetnuti njegovu mimiku, odlučih nastaviti s predstavom:

- Kompanija Yumimoto mi je dala brojne prilike da se dokažem. Vječno ću joj biti zahvalna. Nažalost, nisam bila na razini ukazane mi časti.

Nervozni su trzaji potresali mršavo tijelo gospodina Saita. Činilo mi se da mu je vrlo neugodno zbog onog što sam govorila.

- Amelie-san...

Njegov je pogled prelazio preko cijele prostorije, kao da se nadao da će ondje pronaći riječ koju bi izrekao. Bilo mi ga je žao.

- Saito-san?

- Ja... mi... žao mi je. Nisam htio da se sve ovako završi.

Japanac koji se iskreno ispričava, to se događa približno jednom u sto godina. Bila sam užasnuta što je gospodin Saito zbog mene pristao na takvo poniženje. Bilo je to tim nepravednije što on nije igrao nikakvu ulogu u mojim uzastopnim svrgnućima.

- Nema vam zašto biti žao. Sve se odvijalo na najbolji mogući način. Boravak u vašoj tvrtki naučio me mnogo čemu.

Što se tog tiče, uistinu nisam lagala.

- Imate li planova? - upita me, dobronamjerno se i napeto smiješeći.

- Ne brinite se za mene. Već ću nešto naći.

Jadni gospodin Saito! Bila sam ga prisiljena tješiti. On je usprkos relativno velikom profesionalnom uspjehu ipak bio samo Japanac među tisućama drugih, istodobno rob i nespretni krvnik sustava kojeg zacijelo nije ljubio, ali ni napadao iz slabosti i nedostatka mašte.

Došao je red i na gospodina Omochija. Već sam pri samoj pomisli da ću se s njim nasamo naći u njegovu uredu umirala od straha. Nisam trebala: dopredsjednik bijaše odlično raspoložen. On me ugleda i uzvikne:

- Amelie-san!

On to izgovori na onaj poseban i tipično japanski način kojemu je svrha dokazati postojanje neke osobe izgovaranjem njezina imena.

Govorio je punih usta. Po samom sam zvuku njegova glasa pokušavala odrediti prirodu prehrambenog artikla. Moralo je to biti nešto gnjecavo, ljepljivo, nešto što čovjeka sili tijekom dugih minuta jezikom čistiti zube. Ipak se nije dovoljno lijepilo za nepce da bi bilo karamel. Odveć masno da bi bio slatkiš od crnog šećera. Pregusto da bi bilo marshmallow. Misterij.

Započeh svoju, sada već uhodanu, litaniju:

- Bližimo se kraju mog ugovora, pa vam htjedoh sa žaljenjem najaviti kako ga neću moći produljiti.

Slatkiš položen na njegovim koljenima bio je sakriven stolom. On do svojih usta prinese novu porciju: njegovi su mi debeli prsti zaklanjali tovar koji je progutao, a da mu nisam uspjela vidjeti boju. To me nerviralo.

Debeljko je sigurno postao svjestan moje znatiželje, budući da je dohvatio paket i bacio ga pred mene. Na moje veliko čuđenje ispred sebe ugledah čokoladu svijetlozelene boje.

Zbunjena pogledah dopredsjednika pogledom punim zebnje:

- Riječ je o čokoladi s planeta Mars?

On tad počne urlati od smijeha. Počeo je grčevito štucati.

- Kassei no chokoreto! Kassei no chokoreto! Što znači: 'Čokolada s Marsa! Čokolada s Marsa!'

Smatrala sam da je moj otkaz primao na krajnje čudan način. Zbog njegove sam se veselosti pune kolesterola osjećala vrlo neugodno. Ta je veselost rasla, pa pomislih kako bi ga u mojoj nazočnosti još mogao pokositi infarkt.

Kako bih to objasnila nadređenima? 'Došla sam dati otkaz. To ga je ubilo.' Nitko u kompaniji Yumimoto ne bi nasjeo na takvu verziju. Ja sam spadala u onu vrstu uposlenika čiji je odlazak mogao biti samo dobra vijest.

Što se priče o zelenoj čokoladi ne bi vjerovao. Ne umire čovjek od čokolade.

Ukratko, mogla sam se samo nadati da gospodin Omochi neće krepiti u mojoj prisutnosti, budući da bih u tom slučaju ja bila savršen krivac.

Već sam bila spremna nastaviti s drugom kiticom svoje litanije, kako bih privela kraju tajfun smijeha, kad debeljko pojasni:

- Riječ je o bijeloj čokoladi s okusom zelene dinje, specijalitetu Hokaida. Izvrsno. Savršeno su dočarali okus japanske dinje. Evo, kušajte.

- Ne, hvala.

Voljela sam japansku dinju, no gadila mi se sama pomisao na njezin okus pomiješan s bijelom čokoladom.

Moje je odbijanje iz nekih mračnih razloga razjarilo dopredsjednika. On na pristojan način ponovi svoju zapovijed:

- Meshiagatte kudasai.

Što znači: 'Molim vas, ukažite mi čast kušanjem.'

Odbih.

On tad poče silaziti na niže stupnjeve govornog jezika:

- Tabete.

Što znači: 'Jedite.'

Odbih.

On zaurla:

- Taberu!

Što znači: 'Žderi!'

Odbih.

On tad eksplodira od bijesa:

- Shvatite da morate izvršavati moje naredbe sve do svršetka vašeg ugovora!

- Zašto vam je toliko bitno jedem li ja to ili ne?

- Drznice! Niste tu da biste mi postavljali pitanja! Morate poštovati moje naredbe.

- Što riskiram ne pokorim li se? Da me izbacite? To bi mi odgovaralo.

Samo trenutak poslije shvatih da sam otišla predaleko. Dovoljno je bilo baciti pogled na izraz lica gospodina Omochija, da bi se shvatilo u kolikoj su mjeri dobri belgijsko-japanski odnosi bili okrnjeni.

Činilo se kako će ga infarkt skoro zaskočiti. Pokušah ispraviti počinjeno:

- Molim vas, oprostite mi.

On je imao tek toliko zraka da urlikne:

- Žderi!

Bila je to moja kazna. Tko bi mogao povjerovati da je kušanje zelene čokolade jedan od aspekata međunarodne politike?

Pružih ruku prema paketiću čokolade, razmišljajući kako su se u rajskom vrtu stvari možda nekoć odvijale na isti način: Eva uopće nije željela zagristi jabuku, no jedna ju je debela zmija u iznenadnom i neobjašnjivom napadu sadizma prisilila to učiniti.

Odlomih, dakle, zelenkasti kvadratić i prinesoh ga ustima. Upravo me zelena boja najviše odbijala. Počeh žvakati. Bila sam prisiljena postićeno priznati kako to što sam jela nije bilo nimalo neukusno.

- Ovo je odlično - nevoljko izjavih.

- Ha! ha! Dobra je, ha, čokolada s planete Mars?

Trijumfirao je. Japansko-belgijski odnosi ponovno su bili odlični.

Kad sam napokon progutala casus belli, odlučih nastaviti s predstavom:

- Kompanija Yumimoto mi je ponudila pregršt prilika da se dokažem. Vječno ću joj biti zahvalna. No ja, nažalost nisam bila na razini ukazane časti.

U prvom trenutku zaprepašten, nedvojbeno zato što je već bio zaboravio razlog zbog kojeg sam došla na razgovor, gospodin Omochi prasnuo je u smijeh.

U svojoj sam blagoj prostodušnosti bila zamislila da ću, ponižavajući se kako bih sačuvala njihovu reputaciju i umanjujući samu sebe kako se njima ništa ne bi moglo zamjeriti, pobuditi njihovo pristojno protivljenje svemu što rekoh, u stilu: 'Ma ne, uvjeravamo vas, bili ste na visini!'

Nasuprot tome, već sam po treći put ponavljala istu besjedu koja ni u jednom trenutku nije pobudila osporavanje. Fubuki ne samo da nije zaniijekala moje nedostatke, nego je dodatno precizirala kako je moj slučaj teži no što sam mislila. Gospodin Saito, koliko god mu bilo neugodno zbog moje zle kobi, ipak nije doveo u pitanje utemeljenost mog samoblaćenja. Što se pak predsjednika tiče, on ne samo da nije

imao što pridodati mojim izjavama, nego ih je popratio oduševljenim napadom smijeha.

Ta me je situacija podsjetila na riječi Andrea Mauroisa: 'Ne govorite nikad odveć loše o sebi samima: ljudi bi vam mogli povjerovati.'

Proždrljivac zatim iz džepa izvuče rupčić, obrisu suze što ih je prosuo u napadu smijeha i, na moje veliko zaprepaštenje, ispuše nos, što je u japanskim uvjetima vrhunac nepristojnosti.

Zar sam, dakle, pala tako nisko da ljudi u mojoj prisutnosti više ne oklijevaju besramno ispuhivati nos?

Zatim uzdahne:

- Amelie-san!

Nije dodao ništa više. To me je navelo na zaključak da je za njega ova stvar zaključena. Ustadoh, pozdravih ga i neodgodivo se udaljih s lica mjesta.

Bio mi je preostao još samo susret s Bogom. Nikad se još nisam u tolikoj mjeri osjećala Japankom, kao u trenutku kad sam predsjedniku najavila otkaz. Pred njim je moja neugoda bila iskrena, ispoljena grčevitim osmjehom, koji je narušavalo prigušeno štucanje.

Gospodin Haneda me je krajnje prijazno primio u svom ogromnom i svijetlom uredu.

- Moj se ugovor bliži kraju, pa vam sa žaljenjem htjedoh najaviti kako ga ne mogu produljiti.

- Naravno. Shvaćam vas.

On bijaše prvi koji je moju odluku humano prokomentirao.

- Kompanija Yumimoto dala mi je brojne prilike da se dokažem. Vječno ću joj biti zahvalna. Nažalost, nisam bila u stanju opravdati ukazanu mi čast.

Njegova je reakcija bila trenutna:

- Znaite da to nije istina. Vaša je suradnja s gospodinom Tenshijem dokazala da su vaše sposobnosti velike u područjima za koja ste nadareni.

Ah, napokon!

On zatim doda uzdišući:

- Niste imali sreće, niste se pojavili u pravom trenutku. Shvaćam razloge vašeg odlaska, no htio bih da znate da se uvijek možete vratiti ako jednog dana promijenite mišljenje. Nisam ja jedina osoba kojoj ćete nedostajati.

Sigurna sam da je griješio izričući posljednju rečenicu. No, zbog toga nisam bila manje ganuta. Njegov je govor prožet dobrotom bio toliko uvjerljiv, da sam bila gotovo žalosna pri pomisli da ću napustiti kompaniju.

Nova godina: tri dana ritualnog i obaveznog odmora. Toliki je nerad za Japance neka vrsta traume.

Tijekom tri dana i tri noći nije im dopušteno čak ni kuhati. Tad se jedu isključivo hladni, prethodno pripremljeni obroci, odloženi u predivnim lakiranim kutijama.

Jedno od blagdanskih jela su i omochi: kolači od riže, koje sam nekoć obožavala. Te ih godine, iz onomastičkih razloga jednostavno nisam mogla probaviti.

Kad god bih prinosila ustima omochi, bijah uvjeren da će kolačić zaurlati: 'Amelie-san' i prasnuti u bučan smijeh.

Povratak u kompaniju samo zbog tri posljednja radna dana. Oči su cijelog svijeta bile uprte prema Kuvajtu i svi su samo mislili na 15. siječnja.

Što se mene tiče, moje su oči bile uprte prema staklenom zidu toaleta i sve su moje misli bile usmjerene prema 7. siječnja: to je bio moj ultimatum.

Ujutro 7. siječnja bila sam u nevjerici: toliko sam iščekivala taj datum. Činilo mi se da u Yumimotu radim već deset godina.

Cijeli sam dan provela u sanitarijama na četrdeset četvrtom katu u krajnje religioznoj atmosferi: i najnebitnije radnje izvršavala sam svećeničkom predanošću. Gotovo sam žalila što neću moći provjeriti istinitost riječi jedne stare karmelićanke: 'U karmelu je teško samo prvih trideset godina.'

Oko osamnaest sati, nakon što sam oprala ruke, otišla sam se rukovati s nekoliko osoba koje su mi na raznolike načine dale naslutiti da me smatraju ljudskim bićem. Fubuki se nije našla među njima.

Bilo mi je žao zbog toga, osobito stoga što prema njoj nisam osjećala nikakvu gorčinu.

Vlastito me samoljublje spriječilo da se odem s njom pozdraviti. Tek mi se naknadno moje ponašanje učinilo glupim. Odabрати vlastiti ponos umjesto užitka promatranja jedinstveno lijepog lica, bijaše to loša računica.

U osamnaest sati i trideset minuta posljednji sam put otišla u karmel. Ženski su toaleti bili prazni. Srce mi se stezalo usprkos ružnoći neonske rasvjete na keramičkim pločicama. Sedam mjeseci - mog života? Ne, sedam mjeseci mog vremena na ovom planetu - prošlo je na ovom mjestu. Nisam imala razloga osjećati nostalgiju. Ipak, grlo mi je bilo stegnuto.

Nagonski sam otišla do prozora. Priljepili čelo uz staklo i postadoh svjesna da će mi upravo to nedostajati. Nije svakome udijeljena sreća nadvisivati grad s četrdeset četvrtog kata.

Prozor je bio granica između užasnog svjetla i prekrasnog mraka, između zahoda i beskraja, između higijene i onog što je nemoguće oprati, između zahodskog kotlića i neba.

Dokle god budu postojali prozori, i najmanje će ljudsko biće na zemlji imati vlastiti djelić slobode.

Po posljednji se put bacih u prazninu. Gledala sam svoje tijelo kako pada.

Iz Yumimotove zgrade iziđoh tek kad je moja žeđ za defenestracijom bila utažena. Ondje me nakon toga više nitko nikad nije vidio.

Nekoliko dana poslije sam se vratila u Europu.

14. siječnja 1991. počela sam pisati roman Ubojičina higijena.

15. siječnja istekao je američki ultimatum upućen Iraku. 17. siječnja je započeo rat.

18. siječnja, na drugom kraju svijeta, Fubuki je proslavila trideseti rođendan.

Vrijeme je, po dobrom starom običaju, proletjelo.

1992. godine objavljen je moj prvi roman.

1993. godine primila sam pismo iz Tokija. Tekst je ovako glasio: 'Amelie-san, Čestitam.'

Ta mi je poruka prčinila veliko zadovoljstvo. Jedan me je detalj ipak oduševio više od svega drugog: poruka je bila napisana na japanskom jeziku"

Mori Fubuki'

O autoru

Djetinjstvo je za Amelie Nothomb utvrda, počelo svakoga čovjeka, ali i trajna čežnja. Ugaoni je kamen njezine utvrde Japan, uz koji je duboko vezana činom rođenja godine 1967. i petogodišnjim odrastanjem uz oca, belgijskog veleposlanika u toj zemlji i dvije japanske dadilje koje su s njom postupale kao s božanstvom.

I premda Japan sa svojim snijegom prekrivenim planinskim vrhovima nije bio jedina luka na pučini diplomatskih lutanja njezina oca, njoj su se uspomene iz najranijeg djetinjstva ipak uspjele uvuci najdublje pod kožu. S navršene 23 godine i diplomom romanistike Amelie Nothomb se odlučuje vratiti mjestu vlastite čežnje. Tu na scenu stupa Yumimoto, japanski div planetarne robno-novčane razmjene, u kojem ona pronalazi svoje mjesto u jednom od golemih ureda, u ulozi prevoditelja službenih dopisa. Kušajući mučninu socijalnog srozavanja do mjesta čistačice sanitarija, mlada Belgijanka, nekoć maženo i paženo dijete, shvatila je koliko su ponižene i obespravljene one kojima je udijeljeno biti ženom u zemlji njezinih snova. Događaji koji čine potku romana Strah i trepet za koji je Amelie Nothomb devet godina poslije dobila nagradu Francuske akademije, čine se toliko bizarno nevjerojatnim da je autorica osjetila potrebu izjaviti: 'Sve je ovo stopostotna istina! Ova priča nije od mene zahtijevala ni trunku mašte. 1990. godine uistinu sam radila u jednoj od najvećih japanskih tvrtki.'

Iznimno uspješna književna karijera Amelie Nothomb započela je ubrzo po povratku u Europu. Njezin su prvijenac Ubojičina higijena, objavljen 1992. godine u ediciji 'Albin Michel' u Parizu, stariji i iskusniji kolege dočekali burnim tvrdnjama kako takav roman nikako nije mogao napisati početnik. Knjižica je naime vrvjela brojnim citatima starije književnosti, koje je nova zvijezda na francuskom književnom nebu progutala u svojim, kako sama kaže, 'napadima literarne bulimije'. Glavna uloga u romanu dodijeljena je osamdesettrogodišnjem piscu, nobelovcu, autoru dvadeset devet romana, koji iščekuje skorbu smrt od raka. Taj proždrljivac, rasist, mizantrop i ženomrzac u verbalnom dvoboju s mladom novinarkom tijekom posljednjeg intervjua razotkriva svoju bolesnu vezanost uz djetinjstvo koja je dovela do zločina. Riječ je o romanu-točki sraza

svjetonazora, malom leksikonu književnih klasika i latinštine, morbidnoj ispovijedi sredovječnog psihonanalitičara.

Poslije Ubojičine higijene, mlada književnica svake je naredne godine publici predstavila novi roman. Kronološkim nizom, to su: Ljubavna sabotaža, Goriva, Katiline, Peplum, Atentat, Merkur, Strah i trepet te Metafizika cijevi.

Ljubavna sabotaža pripovijeda o djetinjstvu što ga je Amelie Nothomb provela u Kini, a njezini su poklonici mahom složni u ocjeni da ovoj knjižici pripada iznimno mjesto u autoričinu opusu. Kroz cijelu tu burlesku malena Amelie jezdi na svom biciklu-konju, potiče međunarodne incidente s djecom stranih diplomata i pokušava shvatiti politički korektne Kineze.

Godine 1993. tragedija Sarajeva, grada u neprijateljskom okruženju, izravno inspirira njezin treći roman, s naslovom Goriva. Cijela se radnja tog dramatičnog djela odvija u stanu sarajevskog sveučilišnog profesora književnosti, koji tijekom duge zime bolno razmišlja o literarnoj vrijednosti knjiga na njegovim policama, kako bi odlučio koje će ga knjige ugrijati u nestašici drvenog ogrjeva. Goriva su naknadno uobličena i u kazališnu predstavu.

Katiline je četvrti roman u nizu, priča o umirovljenom bračnom paru bez djece, intelektualcima Emilu i Juliette koji se odlučuju ostatak svoga života provesti u osami. No život ne podnosi planove i snove i s lakoćom se pretvara u pakao, a limb za ove ostarjele ljubavnike ima ljudsko ime: gospodin Bernardin, koji njihov mir narušava svakodnevnim posjetima.

U Peplumu se Amelie Nothomb nenametljivo poslužila žanrom znanstvene fantastike, za-koračivši u 26. stoljeće i daleku budućnost čovječanstva. Ondje s Celsiusom, velevažnim znanstvenikom budućnosti, raspravlja o gorućim pitanjima sadašnjosti: ekologiji, neravnoteži između siromašnog Juga i bogatoga Sjevera, umjetnosti, filozofiji i moralu.

1997 godine svjetlost dana u knjižarama ugledao je Atentat, traktat o ljepoti i ružnoći, u kojem je glavni lik obdaren nepojmljivom fizičkom ružnoćom. 1998. izlazi Merkur, svojevrsan nastavak prethodnog romana. Ponovno je riječ o ljepoti, ljepoti zatočene djevojke koju njezin otmičar, uklonivši sva zrcala, uspijeva uvjeriti kako je ružna, a on sam milosrdan.

Svi su romani Amelie Nothomb vrlo britka, sarkastična, gotovo morbidna projekcija proživljenog. Djetinjstvo je njezina opsesija, ali i bolest. Jednom je prilikom čak rekla: 'Hendikepirana sam djetinjstvom, koje je bilo odveć ispunjeno srećom, tako da sam predodređena za nostalgiju.' Priznaje da je dugo odbijala odrasti, sve dotle da je prestala jesti, što ju je dovelo do anoreksije. U petnaestoj je godini težila tek 36 kilograma i bila izgubila svu kosu.

Rođena u Japanu, u Belgiju, zemlju svog podrijetla, prvi put je došla tek s navršenih sedamnaest godina nakon 'lutanja' azijskim prostranstvima. Tad je napokon i upoznala jednu od svojih baka, koja joj je pri prvom susretu rekla: 'S obzirom na tvoju ružnoću, iskreno se nadam da si barem pametna.' No bio je to tek početak dramatično-kaotične europske epopeje, jer je krajnje azijski odgojena tinejdžerka po svemu odskakala od ustaljenih normi Staroga kontinenta. Od 'civiliziranog' je svijeta izdvojena djevojka samo još pobožnije čitala Nietzscheova Zaratustru i sve dublje tonula u slike izgubljenog djetinjstva.

Osim te 'patološke' opsjednutosti prohujalim slikama i vizijama, Amelie Nothomb priznaje da joj se često čini da ju u njoj samoj vreba ono što ona naziva Neprijateljem: 'Pitam se nemamo li svi mi u sebi svog neprijatelja i kako se protiv njega boriti? Za mene je borba protiv njega čin pisanja, trenutak kad se osjećam dovoljno snažnom. Između mene i njega tad se odvija dijalog i nije slučajnost što u mojim knjigama ima mnogo dijaloga. Rijetko osjećam mir', kaže.

Prošlo je punih osam godina od objavljivanja prvoga romana i povučena se i samozatajna književnica u međuvremenu pretvorila u veliku medijsku ličnost čije se lice smiješi s naslovnica uglednih frankofonskih tjednih listova.

Unatoč toj iznenadnoj i brznoj ali ne i nezasluženoj slavi, ona uporno ističe svoju sramežljivost i jednostavnost. Napominje kako joj je i dalje natrulo voće najdraži prehrambeni artikal, javni prijevoz najdraže prometalo kroz mravinjake velegradskih četvrti, a zastrašujuće jak čaj omiljeni jutarnji napitak. Pisanje joj je životna potreba, što i objašnjava njezinu iznimnu književnu proizvodnju. Amelie je svojim kratkim, konciznim romanima, iscrtala krug perom oko svakodnevnih ljudskih bizarnosti, a za sada posljednja je točka u

toj krivulji roman Metafizika cijevi, koji je ove godine objavio 'Albin Michel'.